

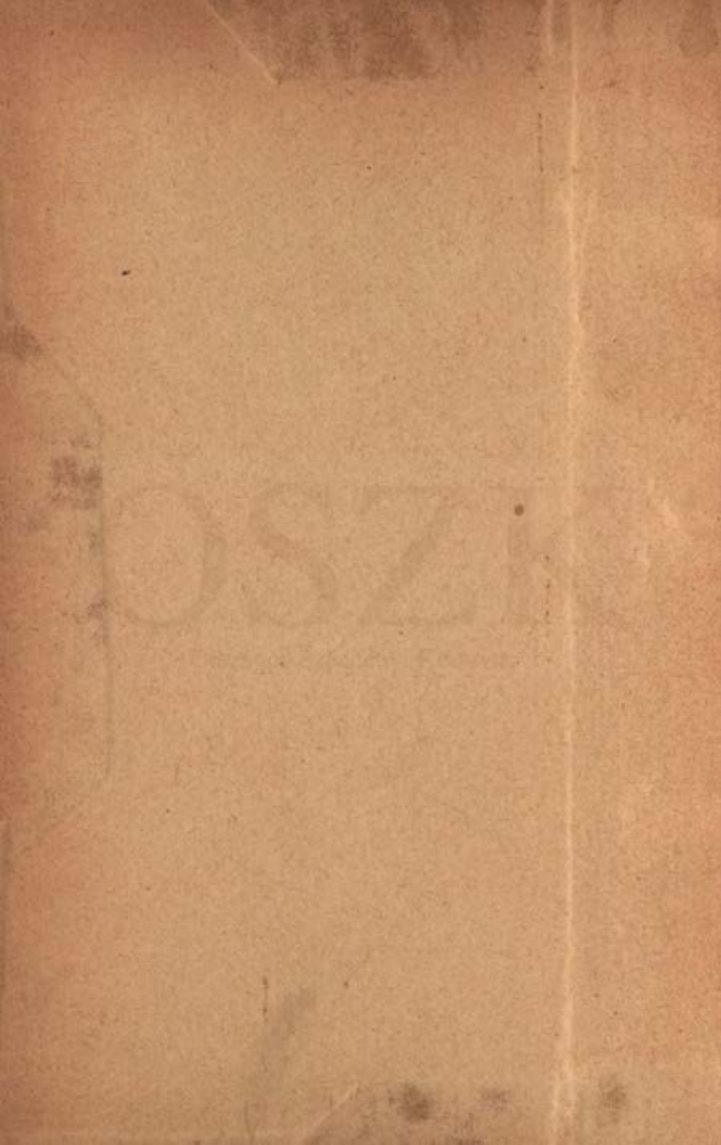
1905/15.

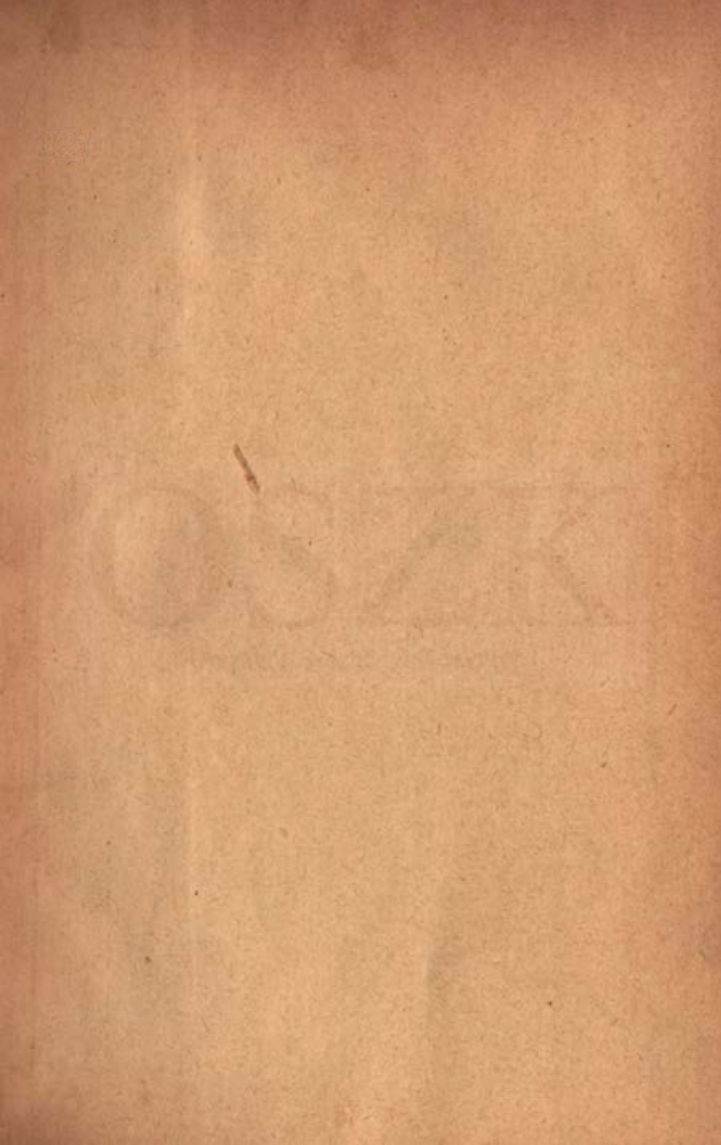
Móricz

Ocskay

brigadéros

N. M.

OSKAY ^{143 fr.} BRIGADÉROS

AZ ÁRULÓ KURUCZVEZÉR ÉLETE

Ára
két korona

ÉS
HALÁLA

OCSKAY BRIGADÉROS

AZ ÁRULÓ KURUCZVEZÉR

REGÉNYES ÉLETTÖRTÉNETE ÉS KALANDJAI.

THALY KÁLMÁN UTÁN A MAGYAR NÉP SZÁMÁRA

IRTA:

IFJABB MÓRICZ PÁL.

BUDAPEST—SZEGED.

GÖNCZI JÓZSEF KÖNYVKIADÓ VÁLLALATA.

1902.

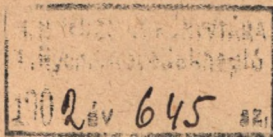
*P.O. hung.
1146. sa.*

(Minden jog fentartva.)

190515

Ocskay brigadéros, az áruló kuruczvezér regényes élettörténete és kalandjai. Thaly Kálmán, a Rákóczi-kor fáradhatatlan és halhatatlan történetírója nagy munkát irt Ocskay László czimen a Rákóczi-mozgalomnak hirhedt kalandor katonájáról, a ki a katonai vakmerőségnek, de a magyarok hazája iránt is tartozó hűség megszegésének elrettentő példája. Thaly hatalmas műve csaknem három évtizeddel ezelőtt jelent meg, de rendkívül aktuálissá lett Herczeg Ferencz nagy sikerű drámája következtében. Most pedig Thaly Kálmán műve nyomán egyik igen lelkes és erős magyar érzésű népies írónk, *ifjabb Móróc Pál*, a »Debrecen« felelős szerkesztője beszéli el igen színes, magyaros zamatú nyelven a magyar nép számára az áruló kuruczvezér regényes életét és gyalázatos halálát. A csinosan kiállított és a czimlapon Ocskayt lovon, zászlóval ábrázoló népkönyv, mely a magyar nép körében hihetőleg rövid idő alatt el fog terjedni, *Gönczi József* szegedi könyvkiadó vállalatában jelent meg, és Szilágyi Béla budapesti könyvkereskedő bizománya. Kapható minden könyvkereskedésben 2 koronáért.

ELŐSZÓ.

A könyvnél az előszó az «Adjon Isten!»
Atyámfiaink! Tehát «Adjon Isten» ti nek-
tek! Köszöntelek titeket, mielőtt a regés és
dicső magyar szabadságharcz csatamezőire,
a nagy Rákóczi Ferencz fejedelem korszakába,
a kurucz világba visszakalauzolnálak titeket.

A korszak, a kuruczvilág egyik legvak-
merőbb vitézét ösmeritek meg, a kinek a szá-
raz élettörténete is csupa regény és kaland.
Ocskay brigadérosról szól ez a könyv, a kinél
szilajabb, rettegettebb vitéz nem igen szágul-
dott harczai paripán, kit kortársai a «tűzfeje-
delmének» és «Rákóczi villámának» becsül-
tek; de mivel jelleme, becsülete, hite nem
volt neki, azért az utolsó latornál is aljasabbra
sülyedt, mert a magyar szabadságharcz szent-
ügyét elárulta és a labanczokhoz pártolván
„császár madár“ lőn, mignem a hű kurucz
Jávorka vitézék foglyul ejték; majd Ujvár
piaczán hóhér által fejét üttették ennek a nagy
vitéznek, kinek a vitézségénél csak a jellem-
telensége volt nagyobb, mert a Rákóczi-kor-
nak tudós és rajongóhitű, aranytollu történet-
írója Thaly Kálmán, a kuruczok áruló vezérit
felsorolván, a határozott, menthetetlen árulók,
jellemtelen hitszegők között a legelsőnek Ocs-
kay László brigadérost írja; mert a Judások
királyává aljasodott „Rákóczi villáma“ a ki az
árulásban «mindeneket messze fölül mula, a

ki az általa többször próbált hűszegéseket egész a közerkölcsiség elleni arczátlan lázadásig, a jellemtelenség netovábbjáig vitte számos más gonosztettel: gyilkossággal, erőszakkal, rablással, hamis esküvel, rágalmazásokkal, mások becsületében gázolásokkal, zsarolásokkal, stb. tetézé . . . »

Midőn tehát az én szeretett mesterem és kiváló elvtársam Thaly Kálmán nagy műve után, az «Ocskay László élete» című krónikája után, a hirhedt Ocskay László brigáderosról tinéktek ezt a népies könyvet megírom, czélom nem a jellemtelen hűszegő dicsőítése; de ostorozás és elrettentő példaszolgáztatás arra, hogy a ki hazája ellen hűtlenül vétkezett: annak nincs irgalom sem a földön, sem a siron tul, mert egyedül az örök gyalázat tarthatja fent az ilyen elvetemedettnek a sötét emlékét.

Adjon Isten atyámfiai! Most tehát ösmerjétek meg a legvitézebb, de legjellemlenebb kalandort, a nagy Bercsényi «császármadarát» és okuljatok az ő bus példájából! Adj' Isten atyámfiai! Ösmerjétek meg az árulót!

Debreczen, 1902. május havában.

Jff. Móricz Pál.

ELSŐ FEJEZET.

Ocskay László szülőföldje.

Virágos föld, erős föld az Ocskay László szülőföldje. Hegy, völgy, róna, erdők lombjaitól árnyalt patak, mocsaras ligetek bőven találtak ott a kies Nyíltavármegyében, ahol is Ocskay László Ocskó várában született az 1680-dik esztendő táján.

Széles mellű, öles termetű ott a nép. Tót a nyelve, de magyar a lelke. Rákóczi kaszás kuruczai onnét kerültek ki. Az az egyenesre vert kasza rettentő fegyver volt a kérges tót óriások markában, kik dalaikban Árpádot dicsőítették volt.

Ősi családból született Ocskay László. Erdő, mocsár, hegy mind szövetségese volt az odaváló népnek, hogy ellenség ne férközhessen könnyen ide, még akkor sem, ha hogy a kaszásvitézek őrtüzeik mellől nem figyeltek volna portyázó török avagy labancz ellen.

A földesurfi izmút birokban aczélozhatta itt, vadparipákon száguldhattott, az ódon várkastély tornyában verebészhetett, lándzsás vadászokkal dühödt erdei vadak fészkrét verhette fel, virág is termett gazdagon a patak partján, fehér bokájú tót menyecskék és lányok édesbus nótája is zendült holdvilágos éjszakákon.

Már egész bizonyos, hogy Ocskay Lászlónak a bölcsője fáját faragták valami elátkozott

fából, azért romlott meg ily tiszta és erős környezetben idő előtt a büszke ősnemesi honfinak a szive . . .

Majd a diáki tudományra fogták. Jó szülei a nagyszombati jezovitákhoz adták iskolába, de biz a tanulmányt nem igen fogta a hirtelen serdült, nyalka izmos nemes urfi feje. Még 16 éves sem volt, midőn huszár verbunkosok jártak Nagy-Szombat tájékán. Ocskay kiszökött a kollegiumból és örökre faképnél hagyta a jezsovita atyákat. A Pálffy János gróf uram huszárezredébe csapott fel huszárnak.

A széles kard a horgas inát verte. Csörgött a sarkantyuja. Már akkor is úgy beszéltek verbunkos uramék, hogy a diákokat tiszt urnak verbuválják, nohát majd meglátják, hogy Ocskay László ifjúuram meddig viszi ?

Az ötszöri zászlócsere.

Szép vitéz volt, hódító vitéz volt Ocskay László már ily kora ifjan. Hire maradt, hogy közhuszár mivolta daczára szépséges grófnőikkel szerelmeskedett. Hanem midőn tettekre került a sor, akkor sem tartotta selyemnek Ocskay László a bőrért. Mindig legelől villogott a kardja. Elsőbb a török ellen vitézkedett, de nehéz erkölcsi miatt, miért, miért nem oly bűnbe elegyedett, hogy hóhér vágta le az egyik fülét.

Fájdalmasan esett ez a csúfság vitéz Ocskaynak, de nemsokára a huszárzászló alól a törökökhöz is szökött, mert veszekedés köz-

ben agyonlőtte későbbi feleségének a testvér öcscsét, Tisza nevezetű fiatal nemes huszárt.

Ocskay ez alkalomból szökött meg legelőször a zászlajától. Vitéz magyar huszár volt előbb; de nem átalált Temesvárott török hitre szegődni, a czeremóniának is alá vetette magát.

A török kosztra is mihamar ráunt. Nem furdalta a lelkiösmeret, midőn cserben hagyta a próféta zöld selyem zászlaját is. Ez akkor történt, midőn Pálffy gróf uram kegyelméről biztosította és visszafogadta ezredéhez.

Az ezredet aztán lemarsoltatták a Rajna mellé, ahol a francziák ellen küzdöttek a huszárok. Első vitéz volt itt is Ocskay, de mivel ledér, garázda, korhely volt, még sem volt valami nagy becsülete. Noha őt esztendeig szolgált az ezrednél, káplárságnál nem vitte feljebb.

Ekkor megint gondolt egyet Ocskay. Szökésre adta a fejét. Ismét cserben hagyta a zászlót, melyre felesküdült és átszökött a francziákhoz. A francziák tárt karral fogadták és a király testőrhadnagyi rangra emelte az ilyfajta szökött magyar katonákból alakított testőrcsapatában. Ez sem elégítette ki Ocskayt; noha a kellemetes franczia dámák is kedvesen vigasztalták a délczeg hadnagyot, a ki a franczia zászló alól ismét alkudozott a császáriakkal és csak azt kötötte ki a hűtlenül elhagyott ezredénél, hogy nem büntetik meg. Midőn tehát pardont ígértek neki, cserben hagyta a francziát is. A testőrhadnagy újból káplárrá alacsonyodott, ami miatt addig bu-

sult Ocskay, hogy ismét szökésre adta a fejét. Haza szökött a magyar hazába és mire elérte a határt, már ekkor hetven főből állott a lovascsapata, a melylyel szerte-széjjel marta-lóczkodott. Az 1703-dik esztendő a kuruczvilág küszöbös esztendeje Nagy-Szombatban érte, a hol a huszár ezredének alezredesével találkozott. Az alezredes felösmerte és vasra verette Ocskayt, a kit az előkelő rokonai szabadítottak ki a fogságból; sőt miután újból hitet fogadott a zászlóra, a befolyás folytán, Pongrácz báró huszáralezredes császári toborzó mesternek is megtette. Ocskay toborozta is aztán az erdőkben, hegyekben, rónákon kóborló legényeket, aztán pedig ötödször is cserben hagyta a zászlót. A Rákóczi tárogatójának a hangja az ő sivár lelkét is elragadta és csapatával együtt felcsapott kurucznak és kalandos, merész lovaglás után a lengyel határ szélre vágztatott és esküvel fogadott hűséget a fejedelemnek.

Majd megíátjuk, mint tartotta meg ezt az esküt és hogy e mellett mily villámgyors vitéz volt ezen latorhitű vitéz ?

Káplárból ezredesi méltóságra emelkedik.

Gyönyörű szép kuruczvitézzé változott Ocskay. Aranycsattos fehér medvebőr kacagány borította a széles vállát, karcsu derekát. Az égszínkék nadrág feszült a czombjain, mintha öntött szobor lett volna, aztán a biborpiros dolmánya és a hetyke forgós kalpagja és az aranysarkantyus szattyáncsizmái, lódingja, [tarsolya, gyémántköves, ezüstveretű

fringiája és selyemszörű, tánczos paripája: oly szépek voltak, bármely tündérkirály megirigyelhette volna azokat. A mi nem is csoda, hisz a nagy Rákóczi, a ki már ekkor megkezdte Bercsényivel együtt a magyar szabadságharcot, Ocskayt káplárságból emelte a szép huszárezredesi méltóságra a Tisza-Basi vitézkedése miatt, a melynek rövidesen ez a története.

A sivár hegyek közül a nagy magyar alföldre akarta átültetni a szabadság zászlaját Rákóczi Ferencz. Bővebb ott az élelem. A huszár alá a paripákat ezrével növeli a pázsit; hát még a hajduk, kunok, jászok edzett ezrei, kik a régi kardot kiköszörülték, a kohás pisztolyt felpuskaporozták és várván-várták a többi némettől sanyargatott nemæs vármegyékkel együtt Rákóczit; ámde köztük és a fejedelem között széles gátat vont a Tisza. Az átkelő révet pedig mindkét parton sánczokkal és nagy seregekkel oltalmazták a kuruczok ellen a labanczok és szövetséges czimboratársuk, a rendes német seregek.

Ezeket a sánczokat, a Tisza-Basi sánczokat rohanta meg Ocskay László és vitéz társa raffi Borbély Balázs uram páratlan huszárrohammal és a sánczok mögött porba gázolták a labanczok-németet, melyet seregestől kergették a Tiszába, maga a német ezredes Kende Mihály is a Tiszába pusztult. És Rákóczi serege előtt megnyílt az „alföld kapuja“. Ocskay László és Borbély Balázs társa «ezredesi patenset» nyertek a fejedelemtől. Így lőn a szökött káplárból a kuruczhuszároknak vitéz

ezredese, ki első diadalát egész sereg dicső fegyverténynyel gazdagította és kinek vitézi híre elterjedt az országban, a lovas kurucz hazafiak tömegesen csaptak fel az ezredébe.

Vitézkedések és a jellembeli gyöngeség átka.

Megkezdődött a szédítő hajrá: a rajta, rajta! Midőn söpörte, gázolta maga előtt a labanczot, a németet a szilaj Ucskay. Diadalt diadal után aratott és már szülőföldjén, a kies Nyitravármegyében lobogtatta a szabadságharcz zászlaját. Várakat foglalt el. Labancz csapatokat esketett Rákóczi hűségére. Irtotta a csatangoló ellenséget, a melynek réme lőn. Valóságos regés híre keletkezett a fiatal kuruczvezérnek, kinek már ekkor is űzött garázdaságait felejtette a kivivott hadi dicsősége, és Rákóczi gyönyörködve hallotta sikereit, intézkedéseit; mert már behódította a bányavárosokat is, miáltal a hadfizetéshez szükséges kincsekben sem szűkölködött tovább a tejelelem és az Ucskay száguldozó csapatait pedig megösmerték Nyitra, Zólyom, Esztergom, Pozsony tájékán, Nógrád, Hont, Barsvármegyékben, Szepes, Liptó, Arva, Trencsénben, Turóczban, fel egész a határokig és az elnyomott hazafiak kibontott zászlókkal csatlakoztak a kurucz seregekhez.

Micsoda diadalmas kép volt ez! Az aranygazdag Selmeczbányán és a többi bányavárosokban a kurucz parancsolt, a császár seregei és labanczok a legnagyobb zűr-zavarban reti-

ráltak az osztrák határok felé. Ocskay elfoglalta a híres Lévát is; akár Bécs kapuit is megdöngethette volna . . . De ime a jellembeli gyöngeség átkal! Ocskay megcsökönyösödött. Míg legényei a vármegyékben kis csoportokra szakadozva garázdálkodtak, dorbézoltak; addig maga a vezér Ocskay László másfél hónapig tivornyázott Léva várában. Végzetes következményei lőnek ezen tivornyázásnak.

Eszik, iszik s aluszik viradtig Ocskay László.

Egykoru feljegyzés ez Ocskay László ezeres kapitány lévai dorbézolásáról. A magyarázata pedig ennek a hosszas mulatozásnak az, hogy nemcsak a bormámora, de a szerelem buja karjai is lekötötték a nádszál jellemű vitézt, a ki Léva városában ülte lakodalmát Tisza Ilonával, az általa egykor megölt fiatal huszár bájos nőtestvérével, a ki a Nyirből származott. És míg a Nyirben a kézfogót ülték el, Léva várában pedig lakodalmaztak. Hirhedt lakodalom volt ez. Másfél hónapon túl tartott az Ocskay László lakodalma; hiába sürgette a fejedelem, hogy induljon már a hadba. Nem indult. A kupákat üritgette. A szép menyecskét ölelgette mindaddig, a míg összeszedelőzködött a német és labancz és Schlick tábornok magyar alvezéreivel a Garam mögé kergette a fejetlenül lézengő kuruczokat. Magát Ocskay Lászlót is kiugratta a puha fészekből. Alig menthette meg az életét. Seregét teljesen szétverték.

Magát is majdnem elfogták. Lévában ismét az ellenség parancsolt, a mely onnét indult a bányavárosok felé.

Ilyen gyászosan végződött az Ocskay László lakodalmazása. Röstelte is ezt szörnyen Ocskay.

Ocskay párbajt viv Bottyán brigadérossal.

Rákóczi Bercsényit, Károlyit küldte vitéz tiszántuli sereggel Ocskay segítségére és míg Schlick németjeivel Beszterczebányán tartotta az áldomást Lipót császár nevenapján, addig a fürge kuruczok villámgyorsan nyomultak előre és Zólyom vára előtt meglepték a Forgách, Bottyán és Eszterházy vezényele labanczokat. Ez a három császári tábornok utóbb mindnyája Rákóczihoz pártolt, de ekkor még a császári zászló alatt senyvedtek és rontották régi vitéz hírnevöket.

A kuruczokkal szemben elveszítették a zólyomi csatát is; ámde ezt megelőzőleg egy regeszerű párviadalt vívott a győzhetetlen öreg császári brigadéros-ezredes, a törökök egykori réme, a 60 éves Bottyán az ifju szilaj Ocskay Lászlóval.

Bottyán az ütközetre kész csatasorból ugratott ki és hogy bátorságot öntsön a kuruczoktól meglepett, csüggedező labanczokba, lovasviadalra hívta ki a kuruczok legbátrabb legényét. Ekkor Ocskay László szállott szembe a győzhetetlen híró hőssel. A két sereg ámulva nézte ezt a regebeli szép vitézi jelenetet.

Midőn az öreg hős és a fiatal vitéz kóp-ját szegezett egymásnak és vasszobrot meg-döntő erővel sarkantyuzták egymás ellen a kezes harcziparipát. A kopja összetört, de a két vitéz nyergében maradt. Hiába kezdték újra és újra a robogós, dobogós támadást, egymás ügyességén, erején nem birtak ki-fogni. Majd szálkardrá keltek. Hiába minden mesteri küzdés. Egyik sem ejthetett sebet a másikán. Pisztolyt rántottak elé. Bottyán lőtt. A golyó a mellvért közepét találta. Ocskay hátrahanyatlott a nyeregben. A horpadt pán-czél ütéstől orrán-száján kibugygyant a vér, de még volt annyi ereje, hogy piszto-lyát Bottyánra süthette. Ez a golyó is talált. Midőn Bottyán paripáját ugratta, a fordulás következtében szabad testrészt mutatott, me-lyet már nem oltalmazott a pánczél. Az Ocs-kay golyója a gerinczcsontjába fúródott. Mind-két vitézt úgy szedték le a lóról. Ocskay még harmadnap is folyton hányta a vért . . .

Az egész nemzet előtt nagy hire szár-mazott a párbajból Ocskay Lászlónak; a Bercsényi által vezérelt kurucz sereg pedig tellelkesedvén, iszonyu erővel támadt a la-banczokra. A zólyomi csatában meg is verték a labanczot, a mit Schlick hallván: plundrás németjeivel retirált a Morva határ felé.

Bécs kapuit döngetik.

A zólyomi győzedelmes csatapiaczon szárnyas paripákat növeltek a kuruczok. A vágtazó kurucz hadak előtt meg sem állha-tott a labancz, a német, eszeveszetten hordta

az irhát a fészkeibe és a határontulra. Várat, városokat hódítottak a kuruczok, maga a világhírű hadvezér, savoyai Jénő sem állhatott ki velük a sorompóba; mert még csak kémeket sem verbuválhatott a kuruczok ellen. Nem akadt oly gyalázatos, a ki magát a németnek bérbe adta volna; no de akadt később, hajh, a kuruczok seregéből még áru-ló is . . .

Ocskay László sem heverészett tétlenül a dunyhás ágyban. Szívós volt a természete. Miután a Bottyánnal vívott párbaj következtében harmadnapig hányt a vért, összeszedte erejét és szép feleségének ápolására néhány hét múlva már nyeregbe ült. Aztán hajrá! Rajta a határnak. Bécs aljáig kergette a németet. Felgyújtott falvak jelezték a hadi utját. Foglyokban és zsákmányban gazdagon szállott haza a magyar népekre, a kifárasztott kuruczparipáknak a buja magyar legelőn való füveltetésére Ocskay László, a ki a kurucz-hadjárat és szabadságharcz történetében éppen az Ausztriába, Morvába, Stiriába való beütései által emelte magát nevezetessé és rettegetté; mert a császár sasérosit gyakorta megvagdalta, magát a császárt is többször üzőbe vette és a dulakodásokkal fizette vissza a kölcsönt a császáréknak, a miért a császári hadak és a rácz czimboraságuk pusztították a magyart, a magyar falvakat.

Ocskay László ezen csodálatos, gyors és lesújtó, lovas támadásai által érdemelte ki a „Rákóczi villáma“ nevezést és hogy utjában tüzzel-vassal pusztította az elienséget, viszont ettől nyerte második harczi nevét, hogy a

„tűzfejedelmé“ . . . Megfelelt mind a két névnek. Fészkében csapott le az osztrák «császármadarakra» és a felgyújtott falvak, városok égig lobogó lángnyelvei beszélték a menekülőkhöz:

— Fussatok! Fussatok! Seregével itt száguld Ocskay . . .

És a kevély Bécs kapujain bedöngelt csákányával az irgalmat. kegyelmet nem ösmerő kurucz.

II. FEJEZET

Ocskay maga haszna keresése és sok táncza.

1704 január havában már a Dunántul is lobogott a kurucz zászló. Nagy Bercsényi Miklós fővezér egyéb kurucz hadakkal együtt Ocskay Lászlót is átparancsolta a Duna jegén a maga ezerével.

Főurak, nemesség, a föld népe fegyvert fogott a szabadság zászlaja mellett. Győzelmesen rivalgott mindenfelé a tárogató.

Kártévő Károlyi Sándor Ocskay ezereskapitányt Sopron behódoltatására parancsolta 500 jó lovas huszárral. Akkortájt bástyás város volt Sopron; de német őrség nem tanyázott benne és Ocskay az ingadozó polgársággal megnyitathatta volna a kapukat; de ezt elmulasztá. Időt engedett a labanczságra hajló pugrisoknak, hogy német őrséget hívjanak, csempészszenek be a városukba, amiből később a kuruczságnak sokszori nagy és véres romlása lőn.

Ugyanis Ocskay László a polgárságot akarta inkább sarczolni, mint a fontos erősített helyet elfoglalni. Azért a helyett, hogy erélyesen lépett volna fel német pugris uramék ellen, dorbézolt, tánczolt, muzsikáltatta magát, csörgős szánkón szánkóztatott a város körül; majd ki s bejárt a városba, csak a „poharazást és az éjjeli-nappali tánczot“ forgatta eszé-

ben, a „maga haszna keresésével és sok tánczával elejté Soprony városát“, mert a polgárságtól ajándékokat fogadott el. A dámákkal is szerelmeskedett; pedig fiatal asszony várta otthon . . . Midőn pedig Károlyi vezér „ordere“ ellenére lovasival Soprony alól Kőszeg alá csapongott, így alkalmat nyújtott az osztrák földről hívott német őrségnek a Sopronyba való vonulásra és soha többé a kuruczok nem juthattak be ezen fontos, erősített helyre. Pedig számtalanszor ostromolták és ezernyi kurucz vitéz vére öntözte e bástyák falait. Azok a hiába ontott vitézi vércsöppek az Ocskay lelkét terhelik; de hát nem sokat törődött Ocskay László a vérrel, ha labancz, ha kurucz vére omlott; mert a bestefi lélek mindig a maga hasznát kereste, a maga tánczát élvezte.

Csodákat mivel Ocskay.

A léhaság botránykövei és a vitézség dicső gránitsziklái jelölték ennek a jellemtelen kalandornak a csapongó utjait. Arulással határos mulasztásait mihamar bravuros haditénynyel borította a feledés homályába.

»Szomolyáni diadal«-nak nevezik, a hol Károlyi, Ocskay a hegyek között megszorították a magyar fajt tűzzel-vassal pusztító gyilkos Ricsán tábornokot, a kinek itt háromezer martalócz katonája maradt holtan a csatatéren, kilenczszáznál pedig több katonáját elfogták; sőt maga Ricsán tábornok is kegyelemre adta meg a tisztjeivel magát, midőn gyalogseregével Bercsényi Miklós is a csatába érkezett. Ezen diadal kivívásában oroszlánrésze

volt Ocskaynak, a ki Károlyival együtt szűk hegyszorosokban két tűz közé szorította Ricsán seregét, melyből alig pár száz zsoldos menekült meg. A sereg nagyobb része holtan maradt a csatatéren, más részét elfogták a vezérrel. A tábori készlet, málha, ágyuk, hadipénztár, a sasos lobogók mind a kurucz vitézek zsákmánya lőnek.

De az igazi csodákat a nagy-szombati csatában művelte Ebeczkyvel együtt. Ezen véres ütközetben Rákóczi is személyesen jelen volt. Szorult itt a német és noha Rákóczi fuvatta a visszavonulót, a német Heister generálisék vesztesége szörnyű volt itt, mert ha a németből vedlett Scharudy nevű kurucz ezredes ezredével árulást nem követel, a centrumból a császáriakhoz nem pártol, ekkor végpusztulás várt volna a császári seregre, mert a jobb szárnyon Ebeczky, a balszárnynon pedig Ocskay lovasaikkal igazi csodákat műveltek. Rákóczi maga írta fel, hogy egész zászlóaljakat vagdaltak össze, garmadában heverték a holtak, ágyukat, málhás szekereket hódítottak el. «Csodákat mivele» Ocskay, «Ocskay László a (német) tábornak csak nem egész balszárnnyát lekonzolja». Sőt midőn a csata zürzavarában rohanó ezredétől elszakadt, a huszárviseletről elnézett magyar-labancz századok közül szálkarddal vágta magát keresztül Ocskay, akinek később jeles szerepe volt a Csallóköz visszafoglalásában és az erődtett Szent-György, Modor, Bazin városok behódoltatásában, mely helyekről a németőrség minden fegyvert, zászlót, felszerelést visszahagy-

ván, vándorbottal indult Morva felé; de oda soha be nem értek, mert a fehérhegyi tótok a szorosokban agyon verdesték őket.

Ezen diadalmas hadjáratokat kurucz részről Bercsényi Miklós fővezér és a császáriaknak Heister Sigbert gróf volt a vezérök. Kevély, elbizakodott osztrák generális volt, de elvesztette az egész „ármádiáját“, amiért letették a főparancsnokságból.

Rákóczi a szomolyani diadal után nem feledkezett meg Ocskayról. Ocskay Lászlónak adományozta a Gömör-vármegyei Verkenye és Sajó-püsköki helységekbeli kincstári jószágokat. Azonban később Rákóczi is elmondhatta: «Jó tetteredért, jót ne várj!»

Ocskayt brigadérossá nevezi a fejedelem.

Ocskay László véres, inkább személyi bátorságra és vakmerőségre valló sikerei után elbizakodott. Nagy hadvezérnek ítélte magát; de Bercsényi masként ítelt felőle, hogy ugyanis „csak kisebb három ezer, legföllebb négyezer emberre menő csapattest önálló vezényletére bir képességgel.“

Ezt a dandárparancsnoki méltóságot 1705-ben augusztus havában nyerte el Ocskay László. Bercsényi fővezér „dekretális dandárnok-“ká, azaz brigadérossá nevezte ki; noha léhaságával ismét botrányt szerzett. A határszélre volt rendelve, de nagyobb hadsereg fölötti rendelkezéshez nem volt ereje. Seregét eszem-iszom pihenő helyekre szétforgácsolta és alkalmat nyújtott egy császári seregnek, hogy a kuruczoktól ostromolt Tren-

csény-várba hadiszert és élelmiszert szálltasson be, sőt hogy a végkimerült várőrséget az ostromzár alól is szabadítsa a német; mert Ocskay parancsellenére másfelé ment és egérutat adott a németnek, hogy a szorosokba beférkőzhessenek. Ez volt az Ocskay „trencsényi esete,” mely szomorú bizonyság volt az ő hadvezetői képességéről.

Vöröskőnél vagy a pudmericzi harczban szintén azok közé tartozott, kik erőltették a fejedelmet, hogy okos terve ellenére, az új császári vezér, Herbeville seregét a hegyek között lovassággal támadják meg.

A támadás meg is történt. Vége lőn, hogy a magyarok csekély veszteséggel visszavonultak és a „németek azt sem tudták, hogy miképen győztek?”

A lovasság által fölvert óriási porfelhő tévesztette meg a magyarokat. Mindamellett ez ütközet után emelkedett Ocskay László a brigadérosrágra, kicsi vezérlői rangjában a bravuros vitézkedések mellett megbízhatatlanságának újabb jeleit adta.

Ocskay megsebesül.

Ocskay László is azon kurucz-vezérek közé tartozott, a kit Bottyánnal, Bezerédivel, Csajághyval együtt sebezhetetlennek tartottak a tábornok mellett regélgető kuruczvitézek, de még az ő hirnevők és kardjuk által retteggett császáriak is.

A babonás hit a testnek sérthetetlenségével vértette fel Ocskayt. Tehát sok szóbeszéd volt, amidőn Ocskay már akkor brigadéros morvai betöréskor, Hodolinnál megsebesült.

Puskából lőtték meg. A czombján ejtett sebet a golyó. Eleinte kutyába sem vette Ocskay ezt a sérülést, de midőn elmérgesedett és már „egy darab husocska“ is kiszakadt a czombjából, ekkor az ily fajta babonára hajlandó Bercsényi a fejedelemhez intézett levélben maga így nyilatkozott: talán csinált mérges golyóbis volt, mert nem fogja őtet más-ként

Az ilyenfajta mérges golyóbisokat a hű kurucz vitézek rontására a labanczpárti jézosvita atyák öntötték volna, állítólag a holdsugárnál, mindamellett Ocskay brigadéros, nemsokára felgyógyult a sebéből; noha még egyideig nem ülhetett nyeregbe, hanem „csészából“ vezényelte a hadait. Ismét jutalmazták és kitüntették, Bercsényi egész hadosztályt rendelt a parancsnoksága alá, oly nagy volt a kuruczok között a becsülete; teljesen felejtették, hogy korábban úgy cserélgette a hirt, mint más ember az ingét.

Ocskay elkényesedik.

Ocskay brigadéroshoz ismét hű társul szegődött a hadi szerencse. Jelesül vitézkedett Bécs és Pozsony között. A kurucz bécsi hidakon is megtánczoltatta a lovát. Engelfort gróf császári alezredest két lovas századával együtt lekaszabolta a hidak előtt. 60 szekér kincset, három ezer szarvasmarhát, ezer lovat zsákmányolt és büszkén irta a levélben: „az maga hitt lovasnémetiség mondhat hirt: mit tészén az magyar fegyver.“

De nemsokára ismét a jelét adta két-

szinü jellemének. Sehogy sem tetszett a büszke brigadérosnak, hogy a tapasztalt öreg Bottyán vezérlete alá rendelték,^a mert ekkor már Bothyán is a Rákóczy zászlót lobogtatta és a legelső győzhetetlen kuruczvezér volt. Bezerédy és Ebeczky vezéreltek az „öreg Dunán“ keresztül az első hadát, Bercsényi sietősen parancsolta utánuk Ocskayt is; de Ocskaynak nem volt kedve utánna menni, noha Pálffy császári vezér is általment már a Rábán Bezerédyék után; Ocskay még mindig nem mozdult, még folyvást a Csallóközben hevert, hejh! mert írja Bercsényi a fejedelemnek:

— Ocskayrul kegyetmes uram, rossz szél fúj, de nem hiszem; igaz, ugyan: elkényesedett igen . . .

Az elkényesedett Ocskay brigadéros csak akkor költözött át a Dunán, midőn Bottyán már a legszebb diadalokat aratta a Dunántul. Midőn nagy várakat, városokat vivott meg, midőn Heistert Stiriába kergette, Pálffyt pedig Óvár ágyui alá szorította és az egész Dunántul Rákóczi zászlaja alá esküdött, ekkor szánta magát az elköltözésre Ocskay, a kit szür alatt már alighanem kerülgetett a ravasz vuklis Pálffy; akit eközben Bottyán úgy körülfogott, hogy már a csufos fegyverletétel várt volna reá; ámde a bekerítő haddal Ocskay megkészt és a nemes bán elhalt december 29-dikére virradó éjszaka . . . Ezután Ocskay seregével együtt résztvett azon híres Soprony város és vára ostromában is, a mely várcs éppen az Ocskaykorhelykedése és sok táncza következtében jutott vér nélkül a császáriak kezébe . . . Most patakként ontotta a vért a

város megvívásáért a hős vezérektől vezényelt kurucz sereg, — mindhiába . . . A várost többé nem hódíthatták meg a kuruczok. Eltánczolta, eldáridózta, elhegedülte azt Ocskay mindörökre és e szilaj hejehuját most a kuruczvitézek véreök ontásával fizették meg. Mégis elkényesedett Ocskay.

Ocskay, mint a fejedelemasszony diszőrsége.

Az 1706-dik évben a legnagyobb kitüntetés érte Ocskay brigadérost. A hadakozó felek fegyverszünetet kötöttek és József császár magát a rabfejedelem asszonyt, az ákác virág fehér és édeslelkű fejedelem asszonyt, Sarolta fejedelemasszonyt küldte rég látott férje látására és megpuhítására, saját ravasz belső embereinek kíséretében.

Ugyan, ez a kisrletezés is meddő maradt; mert Rákóczy szerelmének, családi boldogságának, tulajdon emelkedésének és hasznának fölé helyezte szegény nemzetünk szabadságát és boldogságát, — de Ocskay brigadéros életében nevezetes időszak marad ez. Ugyanis a fejedelemasszonynak, ki aranyráfos kerekű hintóban jöve alá a magyaroknak szép földjére, dicső férje küzdelmeinek a színhelyére az ő gyönyörű fogadására mindent elrendezésnek a kuruczok elsői, mint például Bercsényi főgenerális, a ki három válogatott huszárezreddel Ocskay brigadérost parancsolta ki. a fönségesasszony fogadására és dicsőségei

Az Ocskay brigadéros, galánthay Balogh István és Szalay Pál bramék lovasai voltak

ezek az ezredek, melyek liliumvirágfehér és szép fejedelemasszony hódolására a dali kurucz pompában Pozsonyig felvonultak.

Pozsonyban már labancz volt az ur, de kint a vár és a város alatti „hóhér réten“ legszebb, a leghódítóbb sorfalat képezték a nyalka kurucz huszárok és itt várta a fönséges fejedelem asszonyt Ocskay brigadéros. Hat hófehér ló húzta a fejedelemnő aranyos csézáját és a legelső császári tisztek, labancz urak kísérték . . . Pozsony utcáján az elejbe küldött Orbán Pál kurucz titkár lovagolt legelől Szalay ezredes urammal és ötven huszárjával és Orbán Pál a lóhátról pénzt szórt a bámuló nép közé . . . Midőn pedig a «hóhér rétre» érkezett a pompás menet, Ocskay brigadéros háromezred huszárjával kardot rántatott és földig hajtotta a lobogókat, a törökdobot verték a dobosok, a trombitán, a tárogatón riadót fújtak a kuruczok, mozsár ágyu is bődült és a háromezer kurucz huszár fölemelt kardja, mint a villámsugár úgy villant meg a napfényes, a tavasz virágitól illatos levegőben és miként a szünni nem akaró menydörgés, akként riadozott a sok «vivát!»

Ocskay brigadéros ilyen nemzeti pompával fogadta az imádott fejedelemnőt; sok kuruczvezér éltét, vérét adta volna ezen kegyért, hogy a fenséges Rákócziné diszörségét vezethesse . . . Hát vajon Ocskay, miket fondorkodott magában? Majd megtudjuk.

III. FEJEZET.

‘A tűz fejedelme’ — ‘Rákóczi villáma.’

Miután a fegyverszünet és a fölséges fejedelemné asszony látogatása nem hozta meg a császáriak által kívánt gyümölcsöket, mert Rákóczi követelte a magyar nemzet vérző sebeinek alkotmányos uton való gyógyítását, tehát újból kezdődött a harcz, melyben Ucskay László morvai és ausztriai beütéseivel még inkább növelte rettegett hírét, még inkább terjedt a hír róla világszerte, mint a „tűzfejedelemről,” — „Rákóczi villámáról.”

A halál, a rombolás, a boszuállás vészangyala volt ő, mert mint a kurucz Forgách tábornagy a békeközvetítő S échény Pál érseknek levelében panaszolja, csudálja a Felséges Udvar, hogy az elkéseredett magyar nemzet midőn ostrommal vitézül egy helyt megvan (melyet először felkér), akkor személyválogatás nélkül, — megvakulván olyankor akármely ostromló nemzet is, — senkit sem kímél; s nem veszi szívéhez (az Udvar) az ilyen tyrannismusokat, melyeket elkövetett az ő fölsége armadája a magyarai és a szorvai sánczban, holott pardával szegény, tudatlan nemzetünket hitegetvén, — azután parasztját, asszonyát, gyermekét mind kardra vetették. Miskolcz- Szikszó stb. éretéseket felhall-

gatván, — holott még a szegény egyháziakat és kolduló barátokat, — micsoda égetéseket tett Staremborg armadája: megmutatják a faluk, a merre járt! Csak ebben (ebből) is kilátszik, hogy fáj az Udvarnak, ha Ausztriát vagy Morvát bántjuk, de nem érzi szegény országuuk pusztulását s romlását. Nem szükséges, hogy avval fáraszsza magát, hogy megparancsolja armadájának: senkit se kiméljenek, — ugyis valami kegyetlenség lehet a világon, elkövetik.

Kegyetlen harcz volt ez. E kegyetlen harczban a császár hóhérjaival szemben Ocskay brigadéros volt a megtorló. Ő volt a főromboló, égető; ő volt a visszatorlás műveinek borzalmas végrehajtója úgy Zisserdorfnál, mint másutt, — ő volt a «tűzfejedelme», «Rákóczi villáma.» Hadvezér, hős, hóhér egy személyben. Ritka példány a kurucz vezérek között, de rendes jelleme a császár vezetőinek, a Cobbok, Básták, Caraffák fiainak, unokáinak. Heisterék, Rabutin, Pálffy, Staremborg Miksa, Kriechbaum és a rácz banditák vezérei a tábornoki diploma mellett a hóhéri diplomát is ott hordták a tarsolyukban; de Ocskay brigadéros mesterük lehetett volna nekik is. Egy fogért kiverte ez egész fogsort. Egy szemért leütötte az egész fejet. Kiverte a szeplő az osztrákot, ha csak a nevét is hallotta... Oly rettenetesen fizetett a «tűzfejedelme» a császáriaknak, a labanczoknak, a vadráczoknak iszonyatos kegyetlenségeikért. Csak a zisserdorfi esetet említem fel.

A Bayreuth dragonyos ezred és a polgárság keményen védte Zisserdorfbástyás vá-

rosát. Mégis a felbőszült kuruczok véres rohammal bevették a várost. Nem irgalmaztak senkinek. Katonát, polgárt kardélre hánytak. Azután kirabolták, fölégették a várost.

Ocskay brigadéros diadalmasan verette ilyenkor a rézdobokat. Ez volt az ő eleme: a tűz, a rombolás.

Ocskay felbőszül.

Az 1707-dik esztendőben a téli kvártélyról ismét a csatamezőre vonult ki a kurucz, a labancz.

Ocskay ismét betört Morvába, a császáriak sánczot is emeltek ellenébe. Ez volt a brodszki sáncz. 200 gyalog német védte igen vitézül, de midőn Ocskaynak megsebesült egyik kedves tisztje, annyira felbőszült ezen Ocskay, hogy leugrott a lováról, maga vezette rohamra a vitézeit. Mindjárt bevették a sánczot és egy lábíg felkonczolta a németet, majd azután még Nikolszburgnál 200 lovas és 60 gyalog németet vagdaltak össze és midőn Ocskay zsákmánynyal gazdagon megrakodva fordult haza felé, husz felgyújtott község jelezte a tűz fejedelem végzetes utját . . . De egyébként eme megtorló büntetésektől is eltekintve, Ocskay ez időtájt oly jelesen, oly lelkesen viselte magát, hogy maga Bercsényi is meg volt vele elégedve és a fejedelem előtt teljes elismeréssel nyilatkozott föléle; mert például junius 20-dika táján a Hannover vassas ezredből harmadfél százat halomba vágott, három százig való paripát és fegyvert nyert tőlük alig néhány embere kárával.

A nagyhirű Steinville pusztulása.

Ezen időtájt Staremburg Guidó császári vezér igen sikeresen harcolta a kurucz sásfészeket, várakat egymásután szabadiaggatta fel, midőn nagyszerű diadallal ismét közbevágott Ocskay.

Tudósíták Ocskayt, hogy a nagyhirű Steinville vasas ezred Hodolinnál, Morvából átjött a magyar földre élelmi, szállítmányt és gyalogosokat kísér Saskör várába. Régi, híres, reguláris ezred volt Steinville tábornoknak ezen dragonyos ezrede. A legénység harczedzett, válogatott legénység volt és drága, pompásan tartott paripáikhoz fogható alig került az egész armadában.

Maga a császár is büszke volt ezen ezredére; de midőn Ocskay meghallotta az érkezésüket, nem tétovázott, hanem riadót fuztatott, és a maga fürge lovu huszárezredével késedelem nélkül vágatott a híres vasasok megszabdalására, a mi augusztus 3-dikán virradóra „sötétes hajnalkor“ következett be. A vasasok Sassin közelében, az Aldólyuk nevű barlangos hegy alatt, az erdő tövében, teljes biztonságban érezvén magokat, lepihentek. A terhes koczikból kifogták a lovakat, a lenyergelt háts paripákat kipányvázták, a vasas legénység nyugton heveredett a fűbe és a kenyerezés után elpihent a tábor. Egész nyugodtan pihent, mert hisz a környékben híre sem volt a kuruczoknak; ámde iszonyu volt a meglepetésök. Sötét hajnalkor, mint valami vészteljes sötét fürgeteg száguldott elő az erdőkből Ocskay brigadéros a huszá-

raival. Egy borzadalmas kurjantás hallatszott:
— Rajta, kurucz! Rajta!

És rikoltott a tárogató. Aztán csak a lovak nyikogása, a villogó huszárkard suhogása, pánczélokön való kopogása, a legázolt, levagdalt németek jajkiáltása és ordítása hallatszott. Ki hogy tudta, úgy védte magát, ki gyalog, ki lóhátról. Rövid ideig tartott ez a tusa, de majdnem az egész ezred megsemmisült. Négyszáz vasas katonát lekonzoltak vagy a Miava áradt vizébe szorítottak. A parancsnok, a főtiszték számos legénységgel rabságba jutottak, alig hatvan megvagdalt, véres vasas menekülhetett az ezredből lóhalálban vágatva Morva vagy Saskő felé.

Fényes volt a kuruczok diadala. A Steinville ezred valamennyi zászlója, rézdobjai, ötszáznál több drága paripája, szebbnél-szebb fegyverek, szerelvények, az élelmi szállítmány mind a kuruczok rabja lőn és a mi igazán csoda, Ocskay ezen híres vasas ezrednek az elpusztításánál három huszárnál nem veszített többet . . .

Az összes nemzeti hadakat felvillanyozta ezen győzelem hire, de Staremburg Guidó, császári fővezér, őrvöngött dühében és fájdalomában.

Staremburg Ocskó várát fölégeti.

Staremburgot szinte megörjítette a jeles Steinville ezred ilyen gyászos pusztulása. Azért nagy dühvel, nagy erővel Ocskay ellen fordult és mivel Ocskayt nem kerithette hurokra, mert Ocskay óvatosan kitért a tulerő

elől, Ocskay szülőföldjén állott boszut. A pusztán hagyott Stenicze, Szobotistya, Miava, Brezova mezővárosokat égette porig; de fölégette az ócskói várkastélyt is . . . Így állott boszut Staremburg Guidó gróf; node azért Ocskay és családja nem maradtak hajlék nélkül. Szép Rákóczi Ferencz fejedelem gondoskodott a maga vitézeiről, a magyar szabadságharcz katonáiról. A nemes fejedelem a fölperzselt ócskói kastély helyett a Zemplén vármegyében fekvő sztropkói várat és az ehhez tartozó rop-pant kiterjedésű sztropkói uradalmat adományozta Ocskay brigadérosnak és családjának.

Ocskay élelmessége.

Beczkó váránál is közzé ütött Ocskay a németnek, megmászták a város bástyáit a hajduk. A német fellegvárba szorult, de ezt már Ocskay, ágyui nem lévén, nem vette be, tehát csak a városban talált málhákat felszereléseket zsákmányolták el; majd a beczkói diadal után nemsokára a csatamezőről távozott egyidőre Ocskay. Harczi paripája a jászoknál rabolt, félelmetes fringája a hüvelyben pihent a fejedelemtől adományozott új uradalmának, a sztropkói nagyuradalomnak a megtekintésére utazott Ocskay és ugyanekkor a nagyszerű adományt megköszönte a Sáros-Patakon időző fejedelemnek is.

De hihető, hogy az uradalom inkább érdekelte Ocskay brigadérost, mint a fejedelem látása, merthogy Ocskay felette élelmes és kuporkodó gazda volt. Még e háborus világban is időt szakított a gazdálkodásra. 1706 őszétől

1707. őszig két nagy uradalmat is bérelt, akkortájt nagy pénzért, a kincstártól, melyeken gazdatisztekkel gazdálkodott. Az egyikért Csejtéért 9228, a másik uradalomért Jókoért 10,245 forint 83 és fél dénárt fizetett; nyilvánvaló tehát, hogy Ocskay brigadéros nem az a vitéz volt, ki az eszményekért a zsebet elhanyagolta... Az Ocskay brigadéros jellemzésére ugy-e, hogy ez is eléggé érdekes?

Ocskay hiányzik a Vágmentén.

Mig Ocskay brigadéros a távoli sztropkói uradalmában időzött és gazdálkodott, addig a vágmenti csatamezőkön több vállalkozás bálul ütött ki a kuruczokra és a németek is kezdtek elszemtelenedni, maga Bercsényi óhajtotta már a hadba való visszatérést, egyik levelében maradt fent a nyilatkozata:

— Bárcsak Ocskay volna itten, — egyébre nem is vágnék már!

Maga a fejedelem is a legnagyobb és hízegő elősmeréssel nyilatkozott Ocskay brigadérosról, hogy az 1707-dik évben vívott vágvidéki hadjáratban „a becsületet a többi tisztek között csak az egy Ocskay nyerte el.” Elképzelhető, hogy a kitüntetés és a fejedelmi adomány miként hizlalta ezen különben is önhitt ember elbizakodottságát.

Ocskay Andrásy Istvánna! paczkázik.

Ocskay elkevélyedett módfelett. Nem akart ösmerni magánál elsőbb vezért, pedig a vitéz Ebeczky, Babócsay brigadérosok csöp-

pet sem voltak nálánál utolsóbb vezérek és vitézek azon a részen, a Vág vidéken, hol hadaik és az Ocskay hadai vitézkedtek. E miatt állandóan versengtek egymással; sőt a főparancsnokukkal, Andrássy István generállissal is paczkáztak. „Semminek tartották Andrássy uramat,” hamis hírekkel bolondították István urat, — sőt Ocskay nyíltan vádolta Bercsényi előtt rosszakarattal, ferditéssel, hamis följelentésekkel őt, — a katonai feljebbvalóját.

A mi megint igen jellemző az Ocskay erkölcsére; de ilyenképen sikerült lejártní a jó István urat; kinek a fontos fővezéri állásba igazi megváltóként érkezett át a Dunántulról az öreg, győzhetetlen Bottyán generális, aki aztán ránczba szedte, fegyelmezte keményen „megbaltázta a maga hitt tiszteket.” És az fordított az eddigi kapkodásokon, portyázóival mindjárt előjáróban „hallatlan vakmerőséggel és szerencsével”, a saját hadvonalai között fogta el gróf Starmberg Miksa altábornagyot, a császári sereg vágmenti parancsnokát.

Ezen időben a magyarországi császári hadak, ideiglenes főparancsnokává Pálffy János grófot, horvát bánt nevezték ki Bécsből, tehát magyar embert. Nagy Bercsényi Miklós gunyosan jellemezte ezt az új főgenerálist midőn levelében írta:

— Ugy látom, hogy Pálffy nem állandó commendánt, — hanem csak Winterkőnig.

Bercsényi majd azután a Kemény Bottyán tábornok parancsnoksága alól a lágy Csáky Mihály tábornok parancsnoksága alá rendelte „a rátartós Ocskayt.” Így legalább «a maga szája ize szerint járhatott a brigadéros.

A wsetini vérontás.

Időközben Pálffy uramat is menesztette a bécsi „kriegszrath“ a császári főparancsnokságból, a magyarfaló vén Heistert rendelték a helyére és Ocskay brigadéros nem egy vitézkedéssel, merész megrohanással, gazdag zsákmányolással, számos égetéssel tüntette ki magát; de egyik nevezetesebb fegyverténye volt a morvaországi, erősített Wsetin városának a váratlan megrohanása és elfoglalása; ekkor ismét a „Rákóczi villámaként“ viselkedett Ocskay. Mert midőn a magyarok hódolási felhívására lövéssel felelt a városnépe és őrsége, ekkor Ocskay rohamra vezényelte a kuruczoikat és a bástyákat meghágták és a császári ezredest a katonaságával együtt levágták. A védők közül mintegy hétszáz fegyverest konczoltak le és dús, gazdag zsákmányt martalékoltak és fölégették, kirabolták most már az egész környéket. És míg a labanczokat megriasztotta, addig a kuruczokat fellelkesítette ez a «villámgyors», a tűzfejedelemhez méltó támadás.

Ocskay pálczát tör az árulók fölött.

Ocskay szerencsenapja most a delelő ponton ragyogott. Maga pedig a legkiméetlenebbül és kérlelhetetlenül bélyegezte meg a kuruczból labanczczá vedlett árulókat. Egykori kenyeres bajtársáról, a kuruczból ismét labanczczá vedlett Pongrácz Gáspár báró alvezredesről levelet is irt Viárd nevezetű császári generálisnak, hogy: „Pongrácz ilyen-

olyan hitszegő kutya, aki hol egy, hol más gazdájának hizeleg; már ifjúságában gonosztevő volt, régi gaz erkölcséből ki nem vetkőzhetik; ne higgyen neki Viárd, mert bizony ott sem sokáig maradandó állandó . . .

Azután egy másik labanczczá vedlett kurucz hadnagyot „pártütő pribéknek“ nevezett el, holott alig negyed esztendő múltán már maga is a leggyalázatosabb és legjellemtelenebb árulók közé aljasodott. Mert bizony az áruló Pongrácznál semmivel sem volt különb Ocskay brigadéros; sőt átkozott, megvetett nagy mesterévé fejlődött az árulásnak a kemény kurucz brigadéros, akinek a csufos „császár-madár“ lón a neve.

IV. FEJEZET.

Ihol jön a német, dobol erősen.

1708-ban rendes nagy haddal akarta a fejedelem Morvát, Sziléziát meglepni, hogy a pusztító hadak színhelyét a császáriaktól oly félve-féltett és a gazdag örökös lartományokba helyezze át a pusztított magyar földről. E végből nagy hadsereget gyűjtött Érsek-Ujvárhoz, de a morvai hadjáratot mindjárt legelején megpecsételte a balsors, amelynek az eszköze ezuttal Ocskay brigadéros volt.

Ocskay László brigadéros volt a legszájasabb, legcsahosabb tiszt a fejedelem haditanácsában, mert olyan nagyra nőtt már a szarva, hogy vitéz vetélytársa, Ebeczky brigadéros szavai szerint a többi ezredeseken és brigadérősokon „már csaknem szántott.”

Most is a fejedelem ellenére kierőszakolta, hogy Strazsniczánál megszorithassa az ottan táborozó jeles hírű Viárd császári tábornok seregét.

A fejedelem Pekry generális fővezérlete alatt, válogatott sereggel indította Ocskayékat Viárd megnyomására. Azonban a strazsniczai meglepő támadás nem sikerült, mert Viárdot a készülő támadásról értesítették kémei és mind több-több segítő sereget vont zászlajai alá a környék váraiból és helyőrségeiből és igen kedvező helyen foglalt állást.

A kuruczok az összecsapás első óráiban

igen vitézül viselték magokat; különösen a Rákóczi nemes testőrei „ugy viselték magokat a cavallérok, hogy lehetetlen jobban“. De a kurucz sereg által elfog'alt kedvezőtlen terepviszonyok kihatottak a nagy reménykedve indított támadásra.

Viárd vérszemet kapott és „ihol jön a német, dobol erősen . . .“ a támadó kuruczok, mint a kőfal állották a vizsont támadást; de midőn Pekry Lőrincz este Ocskay figyelmeztetésére elrendelte hátrább, kedvezőbb terepre a visszavonulást, Viárd a hadrend ezen bomlását felhasználta és üzőbe vette a kuruczokat és noha emberben nagy veszteség nem történt, de most már vissza kellett vonulniok, a mi igen leverte, lehangolta a kurucz seregeket és végzetesen hatott ki a későbbi hadi események változásaira is.

A strazsniczai veszedelmet és vereséggel végződött támadást Ocskay erőszakolta ki a haditanácsban a fejedelem ellenére és hogy a már megnyert csatát este elveszítették a kuruczok, ebben is részes Ocskay, mert a kedvezőtlen terepviszonyok miatt Ocskay készítette Pekry generálist arra a balvégzetű hátrálásra, mely a Viárd ügyes támadása következtében a sereg felbomlására és vereségére vezetett; noha igaz, hogy a vigyázatlanul végrehajtott hátrálásban a vitéz, de egyébként ügye'ogyott Pekry generális a főrészes.

A kiégett villám.

A strazsniczai csata nevezetes fordulópont «Rákóczi villáma» életében. «Rákóczi

villáma» a magyar ügy, a szent szabadság szolgálatában itt lángolt fel utoljára ezután nemsokára kiégett a «villám». Ebbitüvé aljasodott újból. Elárulta hazáját, fejedelmét, bajtársait és a németek latrává sülyedt Ocskay László brigadéros, a kitől annyi éven keresztül reszketett az örökös tartományokban lakos német.

Strazsniczánál utólszor lobbant fel «Rákóczi villáma». Ocskay brigadéros ekkor tört be utoljára Morvába, ekkor vívta utolsó csatáját a kurucz zászló alatt; ezután már a labanczvilág sarába, a gaz árulás mocskába sülyedt a «tűz fejedelme». . . Áruló lőn. Becstelen martalócz és nemzetének átka.

A kurucz nótások pedig bús kesergőt daloltak a strazsniczai véres patakról, a hol Ocskay brigadéros utólszor vezette rohamra a kurucz huszárokat.

A legszerencsétlenebb nap.

1708. augusztus 3-ika volt a Rákóczi-korszak egyik legszerencsétlenebb napja. Ez nap vívták a kuruczok a szomoru trencsényi csatát, melyben 3000 kurucz pusztult el. 400-at elfogtak, 14 ágyu és 30–40 zászló is a császáriak martaléka lett; de megsebesült maga Rákóczi fejedelem is és Bercsényi.

A fejedelem akkor sebesült meg, midőn a Paksy-féle balszárnny megfutamodott és a fejedelem tajtékos paripáján rohamra száguldozott a testőreivel, karabélyosaival és ugratásközben paripájával meredek és mély vizomlásba esett. A paripa nyakát szegte. A feje-

delmet eszméletlenül és véresen emelték ki lova alól és lándzsákon hurczolták ki a csata förgetegéből az erdőbe. Bus jajszóként morajlott végig a küzdők seregén:

— Meghalt Rákóczi!

A kurucz karja megbénult e hirtől. Paripáját sarkantyuzva futott most már az iménti rettenhetetlen vitéz. Felbomlott a hadirend és a kik még a viadal kezdetén Trencsényvára bevételét remélték, mint bujdosók széledtek szét az erdőkbe, a hegyekbe.

Bárha ime puszkapor füstbe fulladt az alkonyat biborpiros sugara és a labanczok diadalmasan verték a rézdobot, e szomoru, e nehéz órában, a végküzdelem reménytelen állapotában is helyt állott némely gyalog ezred, mint a palotások, báró Perényi Miklós, Czelder Orbán hajdui. Négyszöget formáltak az erdők szélén és a meddig az önfeláldozó, hősi, végső küzdelemmel tartották a császári sereg főerejét, addig a kurucz sereg roncsa menekülhetett és menekültek is az erdőkbe, hegyekbe széjjel. . . Némelyik részét már hiában is hívogatta gyülekezésre a tárogató, mert még inkább távolabb széledt a bujdosó kurucz.

Épp azért a legszerencsétlenebb nap a trencsényi csata napja, mert még azok az ezredék is szétszéledtek, melyek részt sem vettek a csatában, mert még azok a vitézek is elcsüggedtek, kétségbeestek, a kik eddig a legbizodalmasabban lobogtatták a kurucz zászlót. . . «Elveszett a hit az ügy győzelmében», ezért oly végzetszerű, ezért a leg-

szerencsétlenebb nap a Rákóczi-korban a trencsényi csata szomorú napja, a melynek az átkos földidézésében Ocskaynak ismét főszerepe volt.

Végzetszerű átok.

— Ugy látszik, valami végzetszerű átok szállta meg az elméket. Rákóczi sohajtott így fel, midőn Lipót-vár ostroma helyett Ocskayék, Bercsényit is megnyervén, Trencsényvár ostromlására erőszakolták a sereget.

Végzetszerű átok volt ez. És e végzetszerű átoknak kész, megfelelő eszköze volt az áruló-lelkű Ocskay, ki miután felgyújtotta a trencsényi harc tűzét, biztos helyen pihentette a seregét.

Mert midőn a kuruczsereg a véres trencsényi harcot vívta, Ocskay a válságos csatánapján Isztricze nevű falunál pihent. Sőt még az ezredét is szétkvártélyozta a környékbeli falvakban. Pihent és dorbézolt Ocskay és az ezrede és a nagyhirű brigadéros, midőn tudta, hogy fejedelme, fegyvertársai kétségbeesett csatában küzdenek . . . Nem hiába írja tehát róla egy akkortájban élt labancz-párti krónika: «Ocskay már ez időben a császáriakhoz hajlott.» Másként, mint áruló célzat nélkül, hogy is volna elképzelhető, hogy a tapasztalt vezér egy kétséges csata napján, közel a véres csatamezőhöz, faluzni, pihenni, dorbézolni küldötte szét legényeit? . . .

^ strazsniczai nap óta hüvelyben rozsdásodott a brigadéros úram kardja. Nem fűrösztötte többé labancz vérben, de a trencsé-

nyi csata után alig egy hónapra már nyíltan is a császár seregéhez szegődött ez a többszörös jellemtelen áruló, a kit a trencsényi csata után már többen gyanúsítottak, hogy árulást kohol, de sem a fejedelem, sem Bercsényi nem hitték oly elvetemedettnek, kit annyiszor kitüntettek, kit oly fejedelmileg jutalmaztak, ki számtalan csatában oly rettenhetetlen vitéznek mutatta magát.

Pedig saját vallomása és egyéb hiteles adatok bizonyítják, hogy Ocskayt vuklis Pálffy János gróf, császári tábornok, az egykori ezredtulajdonosa és a gaz Pyber püspök, a ki szinteg maga is kurucz volt, csábitották a császár pártjára. És bizonyos, hogy a czinkos már a trencsényi csata napján is értette egymást és koholta az árulást; sőt ily körülmények között bizonyos az is, hogy Ocskay Pálffyt titkon értesttette a kurucz sereg mozgulatairól, erejéről, számáról és hogy a vuklis Pálffy figyelmét ő kegyelme hívta fel arra, hogy Rákóczi hadseregének a balszárnya a gyöngébb, mert ezt az ingatag Pekry vezéreli és mert ennek az erőnek a nagyobb részét a kevésbé gyakorlott mezei hadak képezik. Ocskayról lévén szó, ez a galád árulása is biztosra vehető, mert a trencsényi csata napján éppen Heister császári fővezér volt az, a ki Rákóczi előnyösen felállított seregével nem akart ütközetbe bocsátkozni és vuklis Pálffy volt az, a ki marsaltól kieroszakolta, hogy «saját felelősségére» támadhassa meg a kuruczsereg balszárnját; noha más esetekben Pálffy nem igen volt ilyen bátor legény kurucz uraimékkal szemben; sőt gyakortább

fordította nekik futásközben a kuruczoktól jól ösínert hátát.

És a Pekry balszárnya csakugyan megzavarodott, felbomlott, úgy hogy ezen nap lett a Rákóczi-kor legszerencsétlenebb napja. Hirétől elrémültek minden vidéken a bátor szívű kuruczok és a menekülők, a kik Rákóczi elestét látták, busan jajgatva kiáltozták, a merre csak mentek:

— Nincs már többé kurucz sereg! Meghalt Rákóczi!

Ocskay brigadéros és az öreg Bottyán.

A megpróbáltatás, a végveszedelem idejében tűnik csak ki, hogy kicsoda az igazi becsületes, hű és erős férfi. Az öreg Bottyán a trencsényi végzetes csata napján is egész embernek bizonyult, de Ocskay, a hetvenkedő, elbizakodott brigadéros csak a jellemtelenségről és léhaságról adott bizonyosságot; mert még akkor nem tudták a kuruczok, hogy titkon árulást is kohol ellenök. Egyébként árulásnak tekinthető az ő kegyelme ez napi egész viselkedése.

Bercsényi maga is megsebesült. Néhány huszár kíséretében, tajtékos paripás, véresen száguldott azon helyre, ahol Ocskay táborát és vitéz huszárait tudta. Az üldöző császáriakkal szemben most kellett volna az olyan vitéz vezér és sereg a gátra, a milyennek Ocskayt és huszárait becsülték.

A sebesült fővezér Isztriczán találta a vitéz Ocskay brigadérost. A mig a sulyosan sebesült fejedelmet bujdokolva rejtegette ne-

hány hive és a míg a trencsényi csatatéren három ezer halott kuruczra borított ködös, párás sötét fátyolt az éjszaka és fejetlenül, csüggedve menekült szerte a büszke sereg megmaradt része és elzsákmányolt kurucz-zászlókba törülte poros csizmáját a kegyetlen Heister és a nemzetéhez hűtlen, vuklis Pálffy generális, addig a kiváló vitéz Ocskay brigadéros Isztriczén dőzsölt. A szlavniczai Sándorok öreg udvarházában lakmározott a terített asztal mellett, Nagy kupából iszogatta a tisztjeivel az erős bort és két kántáló diák kántált az érdeemes társaságnak. — Midőn a szomoru hirt a piros, a véres, a kifáradt fővezér meghozta, éppen „a világ mulandóságáról“ czimű éceket kántálták a brigadéroséknak a diákok.

Bercsényi az üldöző ellenség tartóztatására parancsolta a brigadéros pihent ezredét; ámde Ocskay az ezredét szétkvártélyozta a falvakba, így csak a mielőbbi összeszedéseket ígérte meg, de hogy ezt az ígéretét sem váltotta be, az természetes.

Bezzeg másként viselkedett a hű öreg Bottyán. A vesztett csata után eszmélt az ájulásból a nemes fejedelem. Hivei úgy mentették sűrű erdőkön keresztül, hegyi utakon át, miközben jó szerencsére az ezen vidékbeli főudvarmesternél, Ottlyk Györgyvel találkozott, aki innét az első pihenő helyére Bánba, majd tovább kalauzolta. Sötét estve érkeztek Nagy-Tapolcsányra, majd innét a Nyitra vizén át Szerdahelyre, ahol is a Szerdahelyiek ősi kastélyában szállott meg a fejedelem. A nagy szabadsághős sebeit itt közölték be először ren-

desen az orvosok. Még ily szomoru éjszakát nem igen ért a fejedelem, aki siratta a vitézeit. De e mély bánatában vigasztalta az öreg hű Bottyán; mert a midőn már csak kétségbeesett, csüggedt és fásult embereket látott maga körül, ekkor nagy paripadobogás és kardcsörgés hallatszott . . . Ugyanis „nagy sebes robajjal“ a hű Bottyán érkezék elő. Midőn ugyanis a győzhetetlen és sebezhetetlen vitéz öreg messze távoli táborába, a Nyitra-Ivánkánál fekvő táborba, a futók elhozták a veszített csata hírét, az öreg apó azonnal nyeregbe ültette hatszáz legjobb paripás huszáriját és lóhalálában nyargalt szeretett és veszélyben tudott ura megmentésére. A sebesült fejedelem láttára könnyekre fakadt, s fődözése végett a hatszáz lovast a Nyitra hidjánál és egyebütt a helység körül őrség gyanánt állította fel.

Ebből is meglehet itélni, hogy kicsodás volt Ocskay brigadéros és hogy micsoda férfi volt a hű Bottyán!

Ocs kay judáskodásai.

Ocskay a trencsényi szerencsétlen nap után tovább folytatta judáskodásait. Bercsényt hazudozó, alázatos levelekkel ámitgatta, miközben Pálffyval egyezkedett és rablott kincseit igyekezett biztonságba helyezni. Most már felőle bátran heverészhettek a labanczok . . . Mert például megcselekedte azt is, hogy a pozsonyi németek felé vigyázó Szabatos Tóth Márton vitéz huszárnagyot, 300 huszárijával együtta figyelő „portyázásról vissza-

parancsolta Ocskay. "A vitéz őrnagy Bercsényitől kérdezte, hogy mitevő legyen, mert ő rendelet nélkül a helyéből ki nem mozdul, ha csak az ellenségnek erősen való jövetelit nem látja.

Ekként igyekezett önkényeskedései által növelni a zavart Ocskay brigadéros, a felsőbb által kiküldött „postásokat“ visszaparancsolta fontos őrhelyeikről. Bercsényi és Bottyán tudta nélkül kurrenst bocsátott ki hat vármegyére, hadakat önkényesen csoportosított; szóval, a zavart még inkább növelte a Judás... Nem úgy Bottyán! Nem úgy Eszterházy. Lelket öntöttek a kurucz seregbe. Bécs aljában ugratták meg a császárt, alighogy menekült az Eszterházy ur kuruczai kezéből, ugyan szaladt ám a belsővárosba József császár és Eszterházy serege és óriási gazdag zsákmánnyal és ezernyi foglyokkal fordult vissza Ausztriából és a sikerült betörésnek az volt a következménye, hogy az elrémlt császári udvar sürgősen parancsolta Heistert Bécsbe és a Dunántulra, hogy szorítsa hátrább a Bécs városát rettegtető kuruczokat, amivel a Vágmentén szabadult a nyomás alól a kuruczság; melyet erélyes és lelkes kezekkel Bottyán vezér rendezgetett, a hű Bottyán, a ki Ujvár alól írott levelében egyebek közt ezeket is írta Bercsényinek:

— Isten engem úgy segéljen, kész vagyok élni-halni nemzetem és hazám mellett! Szívből, lélekből cselekszem!

Heister ezen időtájt akasztatta fel a rabkicserélési szerződés megsértésével a portyázás közben elfogott vitéz emőkei Tarics Ist-

ván főhadnagyott, a ki az «Imperiumból» szökött haza magyar szabadságharcz szent zászlaja alá és a kivel szaporodott a galád osztrákok által kiirtott magyar nemzeti martirok fényes, dicsó legiója . . .

A fáradhatatlan és csüggedést nem ösmerő, vérét és vagyonát egyformán a haza oltárára áldozó hű Bottyán apó parancsolta egy levelében Bercsényinek ezt is; „A rémülés ezen a földön már szünik; csak bár jobban gyülekeznek a had! Ocskay László uramnak hírét sem hallom!”

Bottyán apónak ehhez azonban nem volt szerencséje; mert Ocskay feleségével, gyermekeivel, szolgálival, a háboruban összeharcolt kincseivel Trencsény vármegye éjszaki részébe huzódott és onnét irogatta a hazug leveleit Bercsényihez, hogy az ezredét és a Luzsinszky ezred ott levő részét küldje utána. Bercsényi ekként is intézkedett, de a fejedelem már ekkor nem bízott Ocskayban, elegedőnek ítélte odafont a trencsényi tótok buzdítására az ugyanodavaló Ottlykot. És fájlalta, hogy Ocskay Zsolna táján lopja a napot, a helyett, hogy e válságos időben Bottyánnal forgolódna az ellenség körül?

De meg gyanut keltett a fejedelemben Ocskaynak egy Pyber püspökhöz intézett levele is, melyet Sréter János tűzörségi felügyelő fogott el és melynek a további vizsgálatását maga a fejedelem is helyén valónak látta, annyiva! inkább, mert ezidőtájt az elfogott német rabok hit alatt vallották Bottyán tábornoknak: „hogy vagyon egy valaki közöttünk, a kinek egész regimentestül való la-

bauczczá létének terminusa még akkorra volt, amikor az ellenség Verebélyhez érkezett, (aug. 7.) ; szándékát akkor véghez nem vihetvén, most is úgy beszélik (a német rabok) hogy minden órán berencsi táborukba várják.“

De ekkor még nem merte volna senki Ocskayt vádolni az árulással, egy hü kurucz főtisztet, Balogh Istvánt gyanusították meg helyette . . . Pedig a Pyber értesítése után Pálffyék bizonyosan Ocskayt várták a labancz táborba ; de hihetőleg alkalmat még ekkor nem talált az átpártolásra ; de bizonyos az is, hogy ezredét és esetleg más kurucz hadakat is törbe akart ejteni, a császári táborba akart vezetni ez az aljas áruló, hogy még inkább nagyobb bért és elősmerést érdemeljen ki. Hazug ürügyekkel és hadi híresztelésekkel ezért unszolta annyi alázatos és hűséget, vitézséget fogadó levelében Bercsényitől saját ezredének és egyéb kurucz ezredeknek a vezénylete alá felküldését.

Már nem soká késett az az idő, midőn a gazáruló ledobta a hazudott hazafiság álarczát és a maga teljes feketeségében állott a világ elé ez a gyilkos, rabló, hitszegő, áruló és tolvaj kalandor.

Ocskay ellopja még az ezrede pénzét is.

Ocskay tervszerű, megfontolt, előre megállapított galád árulásának súlyos bizonyítéka ez a részlet is.

Mialatt Bercsényit hazug fogadásokkal és

hirekkel áltatta hűségét, és jó törekvéseit illetőleg, aközben gondoskodott családját és ingóságát lehető távol helyezni el a — kuruczoktól. Előbb Lietava várába vitte a családját és féltett kincseit, mint a harácsolt „készpénzét, drágaköves, gyöngyös arany, s ezüstmiveit,“ melyeket, hogy a végrehajtott árulás után le ne foglalhassanak az ország számára, ezután még titokban a lengyel földre csempésztetett át. Biztos kezekben, kötelező irat mellett helyezte el a lengyel földön a számos láda arany, és ezüstpénzeit és kincseit, „sőt még ezredének pénzét is.“

Igy tehát még saját hű katonáit is képes volt meglopni ez a hazaáruló.

A fehér barát közvetítése.

Ocskay jól emlékezvén vissza a császári seregben elkövetett korábbi bűnös cselekedeteire, mert gyilkolt, mert többszörös hadiszökevény volt és mint kurucz vezető is réme volt a császáriaknak, ezért a Pálffy ígéretei mellett a „k. k. Hoff-Kriegsrathtól“ nemcsak a császári kegyelmet, de cs. k. ezredesi rangot is kövelelt — írásban — árulása Judásdíjául. Ezen alkudozásoknál Pyber, az áruló püspök, illetőleg egy báró Majthényi Pál nevű fehér barát útján érintkezett vuklis Pálffyékkel. És míg e bérszerződést várta, azért húzódott ily tétlenül félre, éjszaki Trencsénybe. Ott nem volt szem előtt; emellett ő volt a legmagasabb rangú kurucz főtiszt és így reménykedett abban is, hogy midőn már a nyílt

árulásra kerül a sor, benne bizó kurucz hadakat, váracsokat és egész vármegyét játszhat át a császáriak kezére; mert akkor árulásának annál magasabb lesz a Judás-dija.

A jó kurucz nép pedig még akkor is oly bizodalommal volt iránta, hogy a trencsényi szerencsétlen nap után szerzett édes-bus „Rákóczi nótában“ Rákóczival, Bercsényivel együtt dicsőítette nemzetünk fenyves csillagát, Öcskayt . . .

V. FEJEZET.

Ottlyk György főudvarmester gyanakodik.

A körültekintő luteránus Ottlyk György volt a fejedelem főudvarmestere. Szintén felsővidéki, észak-magyarországi nemes, a ki a tótság felbízataa végett időzött szülőföldjén, Trencsényben. Ez a szemes főember megneszelte, hogy Ocskay rosszban törí a fejét, árulást kohol és hazug hadihírekkel ámitja Bercsényit, hogy csak különítve maradhasson a kurucz fővezérlettől. Ottlyk ajánlkózott is arra, hogy Ocskayt elfogja és prédáit fölvetí, de Bercsényi még mindig mint a himes tojáással bánt a brigadérossal. Nem híhetí felőle a gyanu által terjesztett alatto-
mos, gaz törekvéseit.

Ottlyk még a lelkére is beszélt Ocskaynak, szálljon hadba ísmét. Ne kétszínűsköd-
jék és ne möcskoltassa a gyanuval régi ví-
tézi hírnevét; mert újból csőstől szakad a
szegény nemzetre a veszedelem és feni a
fogát az osztrák, a mely a segítségére siető
daniai zsoldoshadokban bizakodik; de emellett

a kuruczvezérek csábitgatásával is terjesztette a mételyt . . . De «predikálhatott» már Ocskay uramnak Ottlyk György hopmester ur. Előbb «bepredikált annak Pyber püspök», a ki az árulás közvetítője volt és a ki, míg szűralatt a császáriakkal, Pálffyval alkudozott az árulás előnyei felől, addig Bercsényit is áztatgatta. A luteránus Ottlykot pedig meggyanusította a fővezér előtt, hogy csak azért tör Ocskay ellen, mert az pápista.

Maga Ocskay is alázatosabbnál alázatosabb és kérkedő levelekkel igyekezett maga felől elhárítani Bercsényi előtt a gyanut, a mi sikerült is neki. Ottlyk uramnak pedig a panaszkodásnál egyéb vigasza nem maradt. Azt megis cselekedte, midőn leveleiben írogatta: «csak az én jövőndölésem meghazudná magát!»

A nyitrai aranygolyók és a ráczok dúlásai.

Nyitravára is a labanczok kezére került. Pyber püspök és papjai szitották itt is az árulást. Nem tüzes bombákkal, de inkább arany golyókkal hódoltatta be Pálffy bán ezt a várat, a hol a Pyber püspök három kánokja lázította fel és árulásra buzdította az

Őrség tisztjeinek és katonáinak egy részét; a kik a vitéz, de jámbor Révay Gáspár várparancsnokot a több napi ostromzár után a vár feladására kényszerítették. Az Őrség megvesztegetett árulói a császárzászlaja alá esküdtek, a többi hű kurucz pedig Révay Gáspár urammal, zászlaival, fegyvereivel, málháival együtt szabadon vonult el a nyitrai várból, a gaz Pyber püspök egykori fészkéből, melyet nem tüzes bombákkal, de aranygolyókkal vásárolt meg a labancz; ezért átkos a híre a nyitrai aranygolyóknak. Az árulók, a csábitók fegyvertölteléke ez.

Ezen nyitrai aranygolyós esettel kapcsolatban Ocskay brigadérosnak is jutott szerepe. Az árulással határos szerep volt ez. Az volt a megbízatása, hogy észak felől ügyeljen az ezredével a Pálffy bán hordáira, különösből annak a szerte csapongó, martalóczkodó lovas ráczaira. Ámde Ocskay már ekkor is félvállról vette ezt az ügyelést, a mely kötelességmulasztása miatt aztán a ráczok Nyitra tájékán két zárdát is fölverték, a zobor-hegyi és az elefánti zárdákat, melyeknek falai közé a környékből menekültek be a védtelenek, különösen sok asszonyi nép.

A vadráczok teljesen kifosztották ezt a két zárdát. Miközben Ocskay őrhelyétől távol üritgette a kupákat, a ráczok karjai között

megfertőztetett asszonyok, lányok sikoltoztak a kirabolt zárda falak között. A becsstelen vadrácz még azt az utolsó inget is letépte róluk, mely összetört testöket eltakarta volna . . .

Pálffy, Pyber és Ocskay, vagyis a három jómadár.

Három gyalázatos név a kurucz idők történetében. Még a legrendesebb küzülök a vukiis Pálffy neve. Ő legalább kezdettől kezdve császármadár volt és holtá napjáig is az maradt; tehát szinte benne nevelkedett az árulásban; hogy tehát eb volt a hite, nem is oly csodálatos, mert hisz kutyák között növekedett a bécsi koncson. Mindamellet nagy czudar, nagy lator volt ő kegyelme. Mert nemcsak hogy nemzetsége ellen harczolt és vadráczaival és egyéb bandásaival a magyart gyilkolta, pusztította, de mi még feketébb gazság a jellemében, hogy az árulást is ő szervezte a szabadságharcz ellen. Sértegetésekkel, kitüntetésekkel, ajándékokkal, nyitrai aranygolyókkal ő sebezte meg, ő terítette le a hadban sebezhetetlen kurucz vezéreket és katonákat, ő bujtogatta a vitézeket az esküszegésre, a zászlónak elhagyására, a nemzet-

nek elárulására. Bizony, bizony nagy rongy ember volt vuklis Pálffy, uram ő kegyelme is; de százszerre rongyabb volt Pyber püspök és ezerszerre rongyabb minden árulók között a vitéz Ocskay brigadéros.

Pyber a Rákóczi kegyelméből jutott nagy javakhoz és tekintélyhez; ámde Ocskay Lászlót is a fejedelem kegye emelte ki az elvetemedett kalandorság, a többszörös hitszegés és árulás mocsarából. A szökött osztrák káplárt vezéri fehér paripára ültette, fejedelmi vagyonnal jutalmazta, alkalmat nyújtott ő kegyelmének, hogy a szabadságharcz szent csatáiban a nemzetgyilkos ellenség vérével mossa le nevéről a mocskot és midőn ez az ember a nemzet seregében az első, a dalban is dicsőített vezérek egyike lőn, ime a szent zászlót magától eldobta és a vuklis Pálffy és a csuhás gaz Pyber csásbjainak engedve ismét hitetszegett és elkövette a legfeketébb bűnt, a melyre nincs kegyelem. Elárulta nemzetét. Elárulta hazáját is . . . Még kurucz dolmányt viselt ugyan, még kurucz zászlót lobogtatott ugyan, még hamis esküvel fogadkozott ugyan hűsége mellett, de csak addig: míg a császár kézírásával erősített kegyelmi levelet, a császári ezredes rangot, a császári kétfejű sasos zászlót kézhez kapta, ekkor fejedelmet, hazát, bajtársakat, minden nemest

elárult és megtagadott ez a gaz, a ki Pyberrel együtt bitófára érdemes fekete alakja a kurucz időknek . . .

No, de meg is verte az Isten! Ne is hagyjon veretlenül soha egy árulót sem; mert az árulók az igazi föld terhei. Eldudvásodik, elférgesedik ott a föld is, a hová az ilyen fajta egyet lépett.

Pyber püspök ebédje és a hű Bossányi János.

Nevezetes ebéd volt a Pyber püspök ebédje. A nagy-ugróczi kastélyában, a lovagteremben terítették fel a nagy diófa asztalt. Ezüstből volt ott a tányér, szinaranyból a boros kupa. Még pávapecsényét is szolgált a vendégeknek a csatlós és Tokaj legzamatosabb, tüzes borát töltögette a kupákba az apród. Volt minden, a mi szem-szájnak az ingere; hisz bőven futotta Pyber püspöknek a Rákóczi tejedelem kegyelmes jóvoltából. Csupádon a Pyber gazda suttogó szava volt a mérges e mellett a gazdag asztal mellett, hanem az aztán igazi gyilkos méreg volt.

A nyitrai, trencsényvármegyei előkelőbb nemeseket csábítgatta a labanczságra, szorult volna torkába az ördögi szó, a kísértés bő-

ditói szavai, a melynek több kurucz nemes ur áldozatul esett; csak az ifjabb Bossányi János uram hű kurucz fejét nem csavarhatta el. Pedig a bitang Pyber püspök a hű Bossányi Jánosnak „utoljára Ocskay levelit mutatta in specie, kiben jelentette, hogy Vendég nevű faluban készen várja püspök uramot, és hogy onnan egyött Pálffyhoz mennének . . . “

Hű Bossányi János nem állott az aranyos kötélnék; sőt, a gazpüspököt és további vendégségét megvetvén, iparkodott kifelé a kastélyból. Hű Bossányi János volt az első, a ki Pyber püspök és Ocskay László árulásának az első hírét augusztus hónap 28-dik napján, Tót-Prónára, Ottlyk hopmester urnak megvitte.

«Isten ítéleti rajtunk! . . .»

Hű Bossányi János ezen első balhírét követte a második szomoru hir is. Ugyanis az árulás napja előtti éjszaka Vendégfaluból, Ocskay huszárai közül egy hadnagy és zászlótartó, előre megtudván az árulást, vagy tizenöt százarral kilopéztak a táborból, aztán tajtékos paripájokon meg sem pihentek az öreg Bottyán generális táboráig és ezen hűséges lelkek is csak azt jelentették, hogy áru-

lást koholt Ocskay és immár eladja a kunucz zászlót is.

A tapasztalt öreg tábornok parancsolta a hű vitézeknek, hogy hallgassanak az árulásról, nehogy rémültében megrezzenjen a sereg; de Bercsényinek sürgős levélben legjobb lovaslegényitől üzente meg a szomorú hirt. Még ekkor is kételkedett Bercsényi, hogy oly hirneves és vitéz brigadéros árulásra vemednék, csak midőn Bottyánnal találkozott és az öreg apó személyesen mutatta be neki az Ocskay huszárjai közül menekült hű hadnagyot és zászlótartót, ekkor döbbent meg és szomorodottan ekkor kiáltott föl nagy Bercsényi Miklós:

— Isten ítéleti rajtunk! . . .

Mint hajtja végre árulását Ocskay?

Augusztus 28-ik napja ez a gyászos nap, midőn Pyber püspök és Ocskay László a becsstelen árulást elkövették.

Pyber a nyitra és trencsényvármegyei labanczságra csábitott nemesekkel indult ki az ugróczi kastélyából. Ocskay pedig bizalmas hadnagyát levéllel küldötte vuklis Pálffyhoz, hogy seregével induljon és fejezzék be az árulást, ha szükséges fegyveres erőszakkal is.

Maga Pyber és Ocskay, a két jó madár, az első a nemesi kísérettel, a másik részben megvásárolt, részben még be sem avatott kurucz huszárokkal együtt Nagy-Tapolcsány városában találkoztak.

Még ekkor nem merték levetni a báránybőrt ezek az ordas farkasok. Ocskay azal bolondította a huszárjait, hogy: „megvan a békesség, azért kell most követségképpen elkísérni Pyber püspököt s a nemességet gróf Pálffyhoz.“

Nótázni kezdettek a tárogatók. Hetykén tánczoltatta a lovát a kurucz vitéz. Gondol miért is gyötörte volna magát; hisz az ilyen főpap, az ilyen vitéz vezér csak a javát akarja a szegény legénynek is? Pedig az elefánti zárdában már ekkorra meg is rendelte a diszebédet, „a pribékség torát“, Pyber püspök, hogy majd itt bizonyosan Pálffy urammal áldomásozzanak az új labanczok hűségére . . . Midőn pedig az Ocskay bizalmasan küldött hadnagya Pálffy gróftól az üzenettel visszaérkezett, hogy a császár főtábornoka is megindult már a sereggel, Ocskay nyergelőt fuvatott és ezredével, Pyber püspökkel s több nemes urakkal indult el az előre kicsinált végzetes találkozóra, még az Elefánton talált Bokros Pál ezredesét is magához parancsolta a vitézeivel együtt. Bokros Pál ezredeskapi-

tány hiven, vigan követte a brigadérost, abban a hitben buzdult, hogy „ellenségre mennek.“

Pálffy bán és Ocskay összeecsókolódnak.

Pálffy bán nem indult csupasz kézzel a találkozóra. Mert igaz, hogy Pybernek, Ocskaynak megvették a lelkét, de maga Ocskay volt az, aki biztatta, hogy sereggel jöjjön a találkozóra, mert a milyen makacs faj a kurucz, még neki rugaszkodik és véres fejjel veri szét a találkozást. Ilyeténképpen oly galádlelkű volt Ocskay, hogy mitsem sejtő bajtársait is képes volt feláldozni a császáriak erőszakának és kelepczéjének.

Pálffy a német tábornokaival együtt, hárromezer nehéz, vasas német lovassal, sok száz könnyű lovas rácz martalócczal és gyalogászlóaljjal indult az árulás színhelyére, a be nem avatott kurucz vitézek kelepczébeejtésére.

Gyönyörű helyen találkozott a két sereg. A Nyitra erdőkoszoruzta, zöld selyem pázsitos völgyében. Felhő sem borult az égre. Napsugaras fényben játszódtott le a sötét jelenet, a meynek láttára a jó vitéz Bokros Pál ezredes uram és számos kurucz huszárai

nagy ámultokban csak a szemöket meresztették és egész megmeredtek a nyeregben. O kegyelméék a harczi riadó riadását várták, a fürgetegnél ellenállhatatlanabb, viharosabb támadást, a félelmetes kurucz „rajta-rajtát“, de mi történt?

Tárogató sem harsant. Kard sem villant. Zászló sem libbent. A száguldó paripa sem vágta a fejét a szügyébe, hanem „szép csöndesen“ összement a sereg. És most Ocskay és Pálffy kiváltak a hadak éléről. Nem harcias tűzzel. Mert hisz a kardjokat a hűvelyben felejtették. És aztán, mint a kurucz idők mesteri írója, Thaly Kálmán írja, «a császári maréchal, a bán, a büszke gróf mohó örömmel tárja ki karjait, kezét nyujt és megcsókolja — egykori káplárját, a régi gyilkost és sokszoros esküszegő szökött katonát, e napon immár cs. kir. ezredest!»

Az árulás posványában így aludt ki «Rákóczi villáma.»

Pisztolylövés és a megzudult huszárok.

Most már süvegéhez kapott Bokros Pál ezredes uram és a többi hű legények. Most már nyilván látták, hogy nem ellenségre mennek. Most már eldobták az álarczot az ördögök. Látták, hogy a brigadéros az árulás meze-

jére vezette őket, kelepczébe csalta a szegény kuruczot és fölháborodásukban megzudultak a huszárok; most már a vasasok is kezdték minden oldalról körülkeríteni őket, midőn is egy elkeseredett kurucz legény a fürge Murza lován csak kipattant a huszárok közül és pistolyából közibök lőtt az egymást ölelgető, csókolgató Pálffy és Ucskay uraknak; aztán pedig sarkantyuba fogta jó lovát és a zöld gyöpön neki a messzének . . . Sem a rác, sem a német nem léphetett a fürge kurucz lovasnak a nyomába: de a bátor példára a galád árulástól elzsibnadt vitéz Bokros Pál ezredes is magához tért. Kirántotta hatalmas fringiját és lovát sarkantyuzván, nagy keserűen így kiáltott:

— Mind utánam, a ki igaz kurucz! Vivát Rákóczi! . . .

A vitéz ezredes mihamar fültövön vágott két-három németet; aztán két-három száz huszárral keresztülgázolt a bekerítésökre ügető németeken, piszkos rácokon. Még lóhátról vissza is lőttek az üldözőkre; aztán az erdőben tűntek el a huszárok; de a többi kelepczébe szorult hajtársaikat, kit „szép szóval, kit erőszakkal“ a labanczságra kényszerítették Ucskay és Pálffy. Ámde az erdőből nagy falka varjút zavartak ki a menekülő kurucz huszárok és ezek a dögre éhes madarak nagy ká-

rogva szállottak az Ocskay és Pálffy urak díszes gyülekezete felé és oly éktelen káromgást vittek véghez, hogy a nóta is megemlíti:

Nagy fekete hollók sűrűn szálldosának
S ott környül kerengvén, ekkép káromának:

„Kár, kár, kár, kár vala Ocskay Lászlónak,
Igen nagy vitéznek — lenni árulónak!

De nem kár hazáját, vérit eladónak,
Szemeit kivájni fekete hollónak!“

A pribék Ocskay további gázságai.

Ezentul a kurncz táborban Ocskaynak és ebhitő társainak csak pribék volt a nevök. Még a török világból maradt fent. A törökidőben böcsmérellék a pribéknek a hitehagyott, a renegátot.

Ocskay olyan ember volt, a ki igyekezett is rászolgálni teljesen a „pribék“ nevére, mert hogy a császáriak kegyébe, a vuklis Pálffy hasznos barátságába még inkább behízelegje magát, mielőbb kiérdemelje a császári tábornoki méltóságot és a császárképes, nagy aranyérem lánczot, hát minden gázságra kész volt nemzete, régi bajtársai ellen. Magát és az ezredét már eladta. Most az első meglepetés melegeben az öreg és ekkor éppen beteges Bottyán tábornokot akarta elfogni Bercesé-

nyivel együtt. Ez ugyan nem sikerült a „selmának“, hanem más átok, veszedelem és romlás gazdagon burjánzott a nyomában. A régi bajtársait gyalázta, mocskolta, egymás ellen uszítgatta, árulásra csábitgatta, a vagyonukat pusztította, a kurucz katonáknak kelepczéket vetett és még mindig kurucznek mutatván magát, a várakba csellel igyekezett a labanczokat becsempészni; szóval, a szabadságharczosi érdemeit, dicsőségét immár elveteműlten, galádul taposta az árulás mocsarába az árulóvá fajzott Ucskay. Különösen a hitszegése első időszakában támadt zavart ügyekozett kihasználni, a mi részben sikerült is a becsstelen pribéknek.

Maga, tisztjei az elefánti kolostorban fogadtak hűséget a császárnak és az Ucskay által elárult huszárezred többségét is itt kényszerítették az árulás hamis esküjének kárhözatos letételére; aztán pedig nem ülték sokáig a „pribékek torát“, hanem rögvest nyeregbe pattantak.

A tapolcsányi kis hegyi vár megvétele sikerült. Itt a pribék Ucskay személyesen vezette a cselt, mint labancznak ez volt az első hadi próbája. „Négy század uj labanczczal és rázczal indult a vár alá. A ráczok megbujtak. Ucskay, még mindig kurucz brigadérosnak adta ki magát, felüzent a Czelder Orbán hajdu

hadnagyának a várába, hogy parancsára az őrséggel együtt azonnal jöjjön alá. A gyanutlan hadnagy engedett a parancsának. Hatvan hajdujával gyanutlanul indult a nagyhirű kurucz brigadéros színe elé s hát a fegyvertől csak fosztogatni kezdik vala a gaz pribékek, elsőbb a tiszteket. Ezt látván a hajduság fegyvert fogtak és tüzet adván, egynehányan, Ocskay embereit mindjárt confundálták és kettőt a katonái közül mindjárt lelőttek“ azután zárkózott csapatban, vitézül küzdve, keresztültörték magokat a pribékeken és így Ocskay gaz árulása félig sikerült; a várnak ugyan birtokába jutott, hanem a vitéz hajduőrség kivágta magát ezen aljas kelepczéből, melyet az áruló Ocskay a bajtárság leple alatt intézett ellenök.

Az Ocskay által elárult új labanczokra pedig jellemző az az eset, hogy midőn Bottyán apró portyázó kuruczai szembe akadtak a Nyitra-felé huzódó Pálffy első hadával az Ocskay új labanczaival, Ocskaynak egyik hadnagy, bizonyos nevezetű Kecskeméthy Mihály nevű hadnagy szakaszával kiugrott a portyázó kuruczok üldözésére. És amíg a főcsapat látta őket, addig lövöldözve üldözték a kuruczokat, de távolabb, a hegyek között így kiáltott régi bajtársaíra Kecskeméthy hadnagy:

— Megáljatok! A kuruczok megállot-

tak . . . No ilyen adta, csak menjetek el s vigyázzatok magatokra, mert minket már eladtak !

És nohe a törbe csalt a labancz zászlóra erőszakosan felesketett Ocskay-huszárokra nyárózó kutya módjára ügyelt a német, mert magános csapathban német rácz nélkül a táborból sem engedték ki szegényeket azok a galád sorsban nem nyughattak meg és naponként szökdöstek vissza a kuruczokhoz, majd ketten-hárman, majd tizen-huszan, sőt ötvenenként is . . . Az egész hazában megátkozták Ocskayt.

Bercsényi Miklós kegyelmi levele.

És mivel bebizonyult, hogy az Ocskay által elárult és hamis esküre kényszerített kuruczok közül sok hajlandó volna a régi dicső zászlókhoz visszatérni, nagy Bercsényi Miklós a falvakban ezen. Ocskayt végleg megbélyegző kegyelmi levelet hirdette meg:

„Gróf székesi Bercsényi Miklós stb. adatik tudtokra és értésekre mindeneknek valakik ezen pátiens-levelemet látják, olvassák vagy olvasgatni hallják. Hogy, noha az hitetlen áruló Ocskay László, nem gondolván sem istenével, sem lelkével, sem az confoederationa letett

kemény hitével; nem emlékeztén arul is, hogy sárbul, porbul emeltetett fel mostani nemzet-séges hadakozásunk alkalmatosságával mennyi sok javával élt édes hazánknak; annakfelette nem szánván sem nemzetét, sem édes urait s atyafiait, mindnyájunkat édes hazánkkal együtt, mint Judás a Krisztust hitetlenül elárulni, vé-rünket szomjuhozó, s hazánk megesküdt el-lenségéhez hajlani, és magával együtt többbe-
ket is sokakat az confoederáció hivei közül álnokul elcsábítani, s akaratjuk ellen is alát-tomban az labanczságra odarekeszteni s ker-
teni nem irtózott. Minthogy penig ezen hamis árultatása által sokan az igaz magyar hazafiai közül erővel kénytelenítették elpártolásra: valaki azért viszont maga közinkbe való jöve-
telével két hét alatt igaz magyar hitéuek meg-
emlékezésével megtér, — semmi bántása és büntetése nem leszen, ellenben minden ment-ség nélkül mint hazánk árulója s hiti szegett büntetését várhatja, valakit az maga hamis hiti, isten által kézbe juttat.“

Ennek az Ocskay, «hitiszegését» és áru-lását megbélyegző kegyelmi-levélnek a ha-tása nem maradt el; mert az árulást nyomon követte a megvetés és a megtorlás.

Midőn labancz veri a labanczot.

Az Ocskay galád árulásába derüsen főnődik bele ez a tréfás keserű eset.

A Szered-várában állomásozó Eszterházy József gróf, császári ezredes nem tudta, hogy már az Ocskay alezredese, Blaskovich István is labancz. Azért, midőn a hiteszegett kurucz, a labanczczá vedlett Blaskovich a századával a vár alatt nagy biztosan lovagolt el a Pálffy tábora felé, Eszterházy császári ezredes pár-század labancz huszárával rájuk rontott, csu-tosan verte szét az új labancz csapatot, Blas-kovich alezredesnek még a paripáit is el-zsákmányolták az új bajtársai és így az áruló gyalogszerrel, bujkálva menekült, nagy szé-gyenre, katonái nélkül új gazdája, a Pálffy bán várába.

Ez volt az az eset, a midőn labancz ver-te a labanczot; a minek midőn hire futott, nevelték azt a kuruczok.

Labancz már Ocskay!

Még a nép is dalt szerzett az Ocskay László árulásáról. A tábori tüzeknél ezt da-lolgatták a boszut lihegő, a keseredett szívű kuruczok:

Labancz már Ocskay; sok vitéz hadnagy
 Átkozva siratják az ő labanczságát — —
 Verje meg az isten állhatatlanságát! . . .

Még a babonának is jutott része az Ocskay árulásában. Éppen a babonás fővezérrel, Bercsényivel történt, hogy «a fővezér oldaláról ugyanazon napon, ugyanazon délbén, midőn Ocskay László gróf Pálffy Jánossal Pereszlénynél kezet fogott, — egymásután kétszer leszakadt a kard, a tompai táboron . . . »

Veszedelemesebb volt azonban az a zűrzavar, az a megdöbbenés és a gyöngébb lelkűek között az a rémület, a túlzott híreknek bomlasztó hatása, a mely Ocskay labanczságra vetemedése fölött az egész országban támadt. Még magát a nagy fejedelmet is, Rákóczi fejedelmünket is elkeserítette e galád árulás, melynek a nehéz nyomása alatt irta Károlyi Sándor tábornokának:

«Már hallani is nem győzőm a sok zűrzavart, annálinkább nem lehet mindeneket leírnom. Ocskay ezerestül labanczczá lett. Pálffy Bajmák felé indult háromezer lovassal, a többi Nyitránál van még. Kérem kegyelmedet, sűrgesse Szemere és Bessenyey ezereinek jövetelét: mert bizonyára, mutata rerum facies. Nincs mit példázni a nagyszombati, vereskői és zsibói confusiókból! Én ne-

kem már se előmenni, se czáfolni (hátrálni) nem lehet: mert rajtam az egész ország szeme. Ha csudálatosan isten nem consolál bennünket: csak egyedül az a reménységem, hogy még talán az országban találkozik négy-ötezer oly igazlelkű magyar, a ki inkább kezén (fegyverrel kezében) akar meghalni, mintsem tovább nemzetünk gyalázatját szemlélni.»

Azonban e sötét borút, az árulás keserűségét elűzte a fejedelem, a nemzet lelkéről az éjszekujvári őrség gyönyörű hazafias viselkedése.

Eskü a Zrinyi Miklós példájára.

Midőn Nyitra feladásának híre terjedt, a hű, vaserős Berthóty István érsekujvári várparancsnok a vár piaczára gyűjtette e nagy végvár összes tisztjeit és őrkatonáit és oly gyújtó hazafias beszédet intézett hozzájuk, hogy azok ujjongva esküdtek fel ismét a szabadság zászlájára. Megfogadták, mintsemhogy a várost árulómódon feladják, inkább: «Zrinyi Miklósnak Szigetben elkövetett dicséretes példájával készek lesznek meghalni.»

Midőn pedig Ucskay László árulásáról is meggyőződtek a hű és rendithetetlen vitéz

érsekujvári kuruczok, ekkor sem csüggedtek, de bősziút esküdtek a hitszegők irtására és Berthóty brigadéros várparancsnok Bercsényihez intézett hazafias leveleiben többször is és pedig ilyenképpen nyilatkozott az árulás felől :

— Ocskay ebsége igaz ; az ő hamis hiti megveszi őtet . . . Ocskay labanczsága miközöttünk semmi confusiót nem teszen : mert eleitül fogvást mindnyájan esmertük, ki volt ? A mint már méltatlan levelemben is Exciádnak megírtam : az ő hiti veri meg őtet, és az mely akasztófát azelőtt bűneiért és istentelenségeiért megérdemlett vala, — már most ahhoz közelit s el nem kerülí az eránt istennek büntetését.»

Báró Limprecht János ezredes-térparancsnok az érsekujvári várból, ismét így nyilatkozott Ocskay árulásáról :

— Ocskay dolgát a mi illeti : jó, hogy az az isten kivitte közülünk, — netalán nagyobb dolgot elkövetett volna.»

És a kuruczok most már erős hittal egyeztek abban, hogy a gaz Ocskay nem kerülí el a hóhér remeket. És tényleg az áruló ellen már árulása negyedik napjától elfordult eddigi csillaga és csak a gyalázatban sülyedt alább és alább.

Az öreg Bottyán sirva sürgeti Ocskay üldözését.

Pribék Ocskaynak nem volt elég a maga szégyene, örökgyalázata. Most már az elárult bajtársainak a becsületét is piszkolta. Gyalázatos, hazug rágalom levelet intézett Berthóty István érsekéjvári brigadérosához, a melylyel a kuruczok között a gyanut akarta elhinteni és a várőrséget akarta meghiusítani. A brigadérost a Pálffy nevében fényes ígéretekkel csábítgatta a vár feladására ez az elvetemedt áruló, ugyanekkor egyebek között Rákóczi legjelesebb vezéreit is megmocskolta, hogy Bottyán, Ebeczky István, Balog István, Somogyi vele egyetértének és harmadnapra a császáriakhoz pártolnak, a dunántuli Eszterházy Antal és Bezerédy Imre pedig már is Bécsben vannak, József császárnak udvarolnak . . . Unszolta tehát Berthótyt, hogy adja fel a várat; nem átalta a haszonleséssel meg-rágalmazni a nemes, mindent a hazáért áldozó fejedelmi jótevőjét, Rákóczi Ferenczet sem és Bercsényi Miklóst sem. Azt is hazudta, hogy ő négyezerez magával pártolt át.

Berthóty brigadéros nem méltatta válaszra e pribék fogást, e mocskos levelet, melyben a minden gazságra kész, romlott Ocskay vakmerően gázolt bele a legkitünőbb

hazafiak becsületébe, hanem egy hazafias, lelkes levél kíséretében Bercsényihez a táborba küldte e dögvészes mocskolódó sorokat.

A Berthóty levelén felbuzdultak a vezérek, azonban az Ocskay gyalázatossága bosszút és felháborodást keltett és a midőn a beteg, öreg Bottyán tábornok hallotta a levélből oly rutan megrágalmazott nevét, annyira felindult, hogy mivel ereje nem volt, «térdre húzatta fel magát a fekhelyén és rettenetes zélussal» így esküdött:

— Olajba főzzenek! . . . Nem elég az «az Isten úgy segítjen!» Csak erősebben esküdjünk! . . .

Mint a sebzett oroszlán, úgy felindult az ősz és beteg hős. Minden hadi próbára ajánlotta magát. Sirva sürgette Bercsényit, hogy „a mások becsületében gázoló gaz Ocskay üldözésére kövessenek el mindent.”

A hazafiúi becsületében meggyanusított ősz Bottyán apó ezen rettenetes felgerjedésére a tisztek és közvitézek lelkesen ismétlék a hitet és »rábőjtöltek« az árulókra.

Most már Bercsényi is felvidult s ezt mondotta:

— Nem csuda, ha mi az következendő-től félünk: de ettől én bizony nem félek már; csak ez (Bottyán) megmaradjon, s An

tal (Eszterházy), — semmi az többé! . . .
Majd elsülyed már Ocskay hire is, — bosz-
szujára is : Bokrosnak adom ezerét. Csak ma
is együtt 50 lovas vissza közülök . . .«

Beleznay őrnagy az első csorbát ejti Ocskay pribékjein.

A vakmerő hős Beleznay őrnagy a Ber-
csényi huszároknak volt a főtisztje. Bercsényi
Miklós Beleznay őrnagyot néhány száz hu-
szárral a visszavonuló császári sereg hábor-
gatására rendelte ki. Beleznay Szeredig ki-
sérte a német tábort és ekkor hallotta, hogy
a közeli Báb faluban valami urak legyenek.«
Kétszáz pihentebb huszárral ekkor ide fordult,
de már az urak elmenének, hanem itt az
Ocskay labancz ezredéből szökött szegény el-
árult katonával találkozott, a kitől megtudta,
hogy Ocskaynét és a málbás szekerekre ra-
kott rablott kincseket most kíséri háromszáz
pribék Trencsényből, Pöstyén és Galgócz felől
és hogy az áruló Pongrácz Gáspár vezeti a
pribékeket.«

Beleznay egy minutáig sem habozott,
hanem kétszáz huszárjával a jelzett irányba
fordult. Udvarnok táján lepte meg a pribéke-
ket. «És csak keményen nekik hajtván, —

ugy széljel szaggatták őket, hogy csak tiz lovas sem maradt egy csoportban, hanem maga Gáspár vagy 25 lovassal ment el egyenesen előre . . . A nagy porban ki nem vehették, merre mentek a hintók és így Ocskayné valamerre elmenekült.

Beleznay ez alkalommal elzsákmányolta Ocskaynak éveken át rablott gazdag kincseit. Egész tenger kincs volt ez, mert száz husz darab vonó ökör vonszolta a dusan megrakott társzekereket. Azonfelől az Ocskay pribékjeiből is levágtak négy hadnagyot és vagy hatvan közlegényt vitéz Beleznay őrnagyék, tizenötöt pedig rabul vittek a táborba a hóhér kezei alá és lovat is nyertek, mintegy negyvenet.

Elképzelhető, hogy miként kesereghetett a kapzsi lelkű Ocskay, midőn éveken át rabolt kincseinek az elvesztését meghallotta. Annál inkább örültek a kuruczok.

Ez az eset negyednapra történt azután, hogy pribék Ocskay László nemzetének és urának, hitét szegve, árulója lőn.

Ocskayt a németek is selmának tartják.

Az Ocskay dicsőségének, mióta árulóvá aljasodott, lehanyatlott a napja. Nemzete kiát-

kozta. Volt tisztársai boszut esküdtek ellene. Katonái megszöktek a zászlaja alól. A német is megvetette, lenézte, mert nem merészelt bizni a többszörös hitszegőben. Sem a becsvágát, sem a képzsiségét nem jutalmazták. És az egykori híres hős, ki odaelő 10—12 ezer kuruczot is vezényelt, országoknak, hadseregeknek a réme volt, most már német tiszteknek alárendelve, alig háromszáz-négy-száz rongyos kurucczal csavargott az országban. Marha hajcsárnak fogták be. A kuruczok vagyonát prédáltatták vele. Vagy a megszaladt falusi nép hazaterelésére szalajtották.

Már a németek között is csak »selma« volt a neve. A kuruczok között pedig az a vakhir terjedt felőle, hogy »leszedték a fegyverét a németek és árestom alatt vitték Bécsbe az császárhoz.« És a kuruczok most már semmibe sem vették, csak a boszut akarták kielégíteni a gonosz fején.

Ezredét Bokross Pál volt alezredesének adományozta a fejedelem; a sztropkói fejedelmi uradalmát pedig a hű és a vitéz Babócsay brigadérosnak adományozta a fejedelem,

Igy veri az átok a hazaárulót. Még a czinkostársai között sincs annak becsülete. Selma annak a neve. Az elárult nemzet átka megfogta Ocskay Lászlót.

VII. FEJEZET.

Ocskayt a testvéröcscse megkergeti.

Ocskay Lászlón kívül még másik Ocskay is szolgált a Rákóczi zászlaja alatt. Ez hűséges vitéz volt. A derék fiatal Ocskay Sándor huszárfőtiszt. Ezredes. Némelyek szerint Ocskay Lászlónak a tulajdon öcscse, mások szerint unokaöcscse, a ki lelkéből megutálta az áruló Ocskay Lászlót; sőt nem szánta karddal is üzőbe venni.

Midőn ugyanis Pálffy bán seregével Érsek-Ujvár tájékán táborozott, parancsolta a bán az áruló Ocskay Lászlónak, hogy pribékjeivel és némely ráczokkal csapjon be az érsek-ujvári bástyák alá, riaszsza fel a kuruczokat, amit Ocskay meg is cselekedett; de vesztére sült el a merénylete, mert az ujvári kuruczok értesültek a tervről és felporozott pisztolylyal és éles karddal várták Ocskayt. A ki is midőn megérkezett, a remélt rajtaütés helyett maga vesztett rajta. Saját testvéröcscse, a vitéz és hű Ocskay Sándor vezérelte ellene az ötszá-

zad Bercsényi huszárt és a vitéz Rác Miska portyázó főhadnagy szabad csapatát.

Ocskay Lászlót, pribékjeivel együtt, véres fejjel verték vissza; »mert csak egy ebet (kutyát) sem tudtak nyerni, közölek pedig mind németjében, ráczában egyvelest felesen maradtak,« sőt »Ocskayt kevésben mult, hogy el nem fogták az kurucok, csak annyiban, hogy az mely hadnagy már érdeste, — meg-esett az ló alatta.«

Egész ennyire jutott az áruló Ocskay brigadéros, hogy már a tulajdon testvér öcsce is karddal üldözte.

Négy ujbári hires vitéz esküje.

Pálffy és Ocskay nem használták ki kellőleg az árulás gerjesztette általános megdöbbenést és rémületet; most pedig már verhetette a mellét a szájas Ocskay, a kurucok «első félelme boszura tordult ellene, mert négy ujbári hires vitéz esküvel fogadta egymásnak, hogy nem pihennek meg addig, míg az áruló Ocskayt el nem fogják és a hóhér kezére nem adják, Beleznay János őrnagy, Bornemissza János főhadnagy, a ki Stahremberg Guidót is elfogta, Rác Miska szabad főhadnagy és Jávorka Adám szabad hadnagy

voltak ezek az ujbári híres négy vitézek.

Ezen vitézekről dalolták a kuruczok ;

Kemény Belezna, serény Jávorkával,
Ama Bornemissza, híres Rác Miskával
Esküsznek Ujbárban egymásnak kezére
Erős esküvéssel Ocskay vesztére :
Bátor vérontásom, történnék halálom :
Alnok árulónak bosszuját megállom ?

Ugyis történt. Jávorka kötötte hurokba
Ocskayt.

Ocskay postán Bécsbe utazik.

A szökdösés, a kuruczok vagdosásai következtében már 500-ra lefogytak az Ocskay pribékjei ; csakúgy lézengett a latraival fel s alá. Ekkor terjedt a hire, hogy Ocskayt Bécsbe vitték a németek. József császár akarta szemtől-szembe látni az egykori „villámot” magának, seregeinek, örökös rémét.

Bizony már ekkor nagyon kormosan mutatkozott be a betegség előtt a «tűzfejedelmé», a ki Pozsonyból «postán Bécsbe utazott,» Pozsonyig a pribék czimbora Blaskovichtól vezérlett három százada és az Eszterházy József három labancz százada kísérték Ocskayt. Az Eszterházy fogdmegeinek a vén labancz Papes Adám alezredes paran-

csolt, itt érte ezt a Jézus Márja gárdát az a csufság, hogy míg a labanczpárti jámbor pozsonyi nép is szidta, pökdöste őket, így kiáltottak rájuk :

— Miért pártoltok el ? Talán azt tudjátok, már megette Magyarországot a német ? Megpróbálhatjátok ; visszamennétek még, ha lehetne ! Ez is, ki itt van siratja, — s titeket megbolondított az ördög !“

Három lovasnál több el nem mehetett.

A míg Ocskay Bécsben járt, a huszárok addig aláöntötték a forrót az Ocskay pribékjeinek.

Vajda András ezredes sok zászlóval, mintegy öt-hatszáz válogatott Bottyán huszárral indult a morvai portyázásra és becsapásra és midőn a Fehérhegyeken át kelt, a kurucz lelkű derék tótok már értesítették, hogy az Ocskay pribékjei Blaskovich alezredessel együtt ezen környékben mulatoznak, majd még inkább megbizonyosodott erről. Az Ocskay által elárult és eladott ezredből két katona szökött hozzá, az egyik épen a környékbeli szeniczei származású tót tizedes volt. Értelmes legény volt, és mint Bercsényi írta, noha tót szegény : mégis magyar az lélek benne. Ez a fiu ajánl.

kozott arra, hogy Vajda ezredest rávezeti a hitszegőkre, mert már rég boszuért kiált az égre ez a hitszegés.

A derék tót tizedes, a kit később Rákóczi fejedelem is udvarába rendelt és kegyével tüntetett ki, fényesen bevallotta, a mire ajánlkozott.

Blaskovics Papes Adámmal és a többi főtisztékkel Szokolczán dorbézolt, magára hagyta az ötszáz főnyi labanczát. Csak az apróbb tisztek közül maradt néhány a csapatnál, bizonyos Vas András főhadnagy vezénylete alatt. Már alkonyodott. Esti hat óra volt, midőn Vajda ezredes az Ocskay huszárokkal rábukkant az Ocskay félékre. Rajtát kurjantottak a kuruczok. Rettenetes rohamban gázoltak keresztül a holtra rémült labanczokon. Ketté szakították a pribék sereget. Beszorították a selmákat Unyin nevű faluba. Ekkor előbb a falut fogták körül, aztán beszáguldtak az utczai harczra. Mind lekonczolták, a kit előlútól találtak. Vas főhadnagyot, Benger Boldizsár zászlótartót, Krupics Jánost, Ocskay, kedves őrmesterét véresre szabdalva fogták el. A halálra vált pribékek pedig leugráltak a nyeregből és hogy rongy életöket mentse, elbujkáltak a házpadlásra, szalmakazlakba, vermekbe — hová; de a magyar lelkű-tótok, noha saját vérük, környékbeli rokonságuk

volt ez a sok Ocskay-féle nyúllá vált labancz, nem engedték menekülni a hazaárulókat. A rejtek helyeket megmutatták a kurucznak, sőt magok, kézen s hajon fogva huzzák le őket az padokrul, és kézre hozták:

— Zabi panye, zabi, précsoszom zosz-taly! (Öld meg uram, öld meg; mért lettek kutyákká!)

A kuruczok lekonczolták, vagy elfogták a faluba szorított Ocskay pribékeket »három lovasnál több el nem mehetett« közülök. Ezek vitték a veszedelem hírét a szomszéd falvakban táborozó Eszterházy felé a labanczoknak, a kik vágtattak a pribékek mentésére, de csak vesztükbe rohantak, mert Vajda ezredes hirtelenében összeszedett Bottyán huszáraival rájuk rontott. Kemény tüzet adott a labancz, de Vajda ki sem engedte a pisztolyt löni, csak egyet ordított a huszárjának:

— Na szablye! Kardra!

Ezek közül a labanczok közül sem menekülhetett husznál több, a löbbit mind lekonczolták vagy elfogták a Bottyán huszárok, a kik nemcsak a pribéket pusztították el, de zsákmányt is dusan nyertek, csak mindjárt háti lóban néhány százat, hát még a sok fegyver, a szerelvények a foglyok . . .

Bizony, bizony emlékezetessé vált Ocskay Lászlónak a Bécsben udvarlása és Blas-

kovich uraméknak a Papes uramékkal Szabolczán folytatott dorbézolása, addig a kurucz lekonczolta a pribékjeit . . . De még a Dunántulról is nagy győzelem híre érkezett. Béri Balogh Adám brigadéros tönkre verte Kölesdnél a dölyfös Heister seregét ; mintegy háromezer ráczot, néhány száz németet vagdaltak le a kuruczok ; aztán a fogoly, 24 zászló, ágyuk, néhány száz málhás szekér sem volt megvetendő zsákmány.

A trencsényi véres kölcsönt hamarosan visszafizették a labancznak a kuruczok.

Ocskaynak sehol sincs becsülete.

Még nem volt elég büntetés, hogy a kuruczok boszut esküdtek az áruló Ocskay ellen. Az sem volt elég, hogy a fehér-hegyi kurucz lelkü derék tótok, „az hegyen tul való tótság pökte őket,” pedig saját atyafiai voltak a pribéknek, de még a németektől, a német tisztektől is a megvetést, az utálatot tapasztalták Ocskay és áruló tisztjei. Heisler nyíltan megróttá Pálffy, a miért oly jellemtelen embernek, a milyennek Ocskayt ösmerték, császári ezredesi rangot eszközölt ki. És annyira nem bíztak benne, hogy egy német hadsegéd mindig mellette volt és ügyelte a lépéseit. A

Ocskay brigadéros.

feleségét is Vöröskőben, mintegy kezesül tartották és oly nagyokat sülyedt az egykori rettegett, csodált «tűz fejedelme», hogy egyik német generális (Steinville ? Hartleben ?) magát Ocskayt meghun czfuto lta némely nap, és Pestvármegyeyt (Ocskay bitang őrnagyát) üstökön fogta, az asztalhoz verte. Azon generális az lábánál az földet megütvén, mondta Ocskaynak :

— Hun czfut, a talpam alatt vagy ! . . .

Tehát még a németek között sem volt becsülete az árulónak. Háromszáz rongyos pribékre fogyott le az elárult ezrede is. Hozott ugyan Bécsből pénzt, de már pénzért sem akadt olyan csavargó, ki az Ocskay zászlaja alá esküdött volna, Már csak olyan becsületű volt ő kegyelme, mint az őszi beteg légy. Pedig abban bizakodott a latorok vezére, ha ott hagyja a kuruczokat, elárulja a kurucz zászlót, összeomlik a Rákóczi birodalma. Nem ugy történt, mert «a maga hamis hite verte meg őt, és a mely akasztófát régi bűneiért, istentelenségeért megérdemelt volt, — most már közelit ahhoz, s el sem is kerüli !»

A régi gyilkos.

Heister és Pálffy a kuruczok gyönyörű várát, Érsekújvárt zárták ostrom alá. Ebbe a

várba ugyan belevásott a németnek a foga, később szégyen szemre kullogott el onnét vert hadával Heister uram, a ki eleinte keményen fenekedett a várbeliekre. Dölyfös levelében még föladásra is kérte a várat, hanem a beteges testü, de Zrinyi lelkü Bertóthy brigadéros, várparancsnok, aprópénzzel fizetett a dölyfös németnek, azt üzente neki: «inkább ráül egy bombára s kilöveti magát a várból, mintsem hogy ezt föladja.»

E vár ostrománál az áruló Ocskaynak nem sok szerep jutott. Kikéreczkedett a Fejér hegyekbe hatszáz német-magyar lovassal, hogy régi hadi dicsőségének a színhelyéről kiveri az ostromtartó császáriakat is csapkodó kuruczoikat. Ez azonban nem sikerült a vitéz urnak; sőt Ebeczky brigadéros Nyitránál majdnem Ocskayt csipte el, akit pribékjeivel együtt kintszorított és megvagdalt. Alig bírta az írháját bevinni Nyitrába. Ocskay ezután Pálffy is rávette, hogy próbáljanak közösen szerencsét. Üssék meg a nagy-tapolcsányi vakmerő kurucz tábort, a melynek a megütésére Pálffyban Ebergényi tábornokkal, Ocskay ezredessel és mintegy 500 német, labancz magyar récz és egyéb pribék lovassal indultak ki. A kurucz tábort harmadfélézredre becsülték és éjszaka indultak rájuk Nyitrából . . . De Bercsényi óvatosabb volt, már előző napon el-

rendelte a kurucz tábor tovább vonulását, csak Bokros Pál ezredes késlekedett még parancs ellenére, mintegy század magával heverészett a kényelmes kvártélyon. Őket aztán meg is lepte az ötezer labancz. Pálffy és Ocskay hajnalban törtek be a városba, vagy 40—50 kurucz huszár elmenekült; de Bokros Pál ezredes, mintegy ötvened magával foglyul esett. Az ezredes hősiesen, kétségbeesetten védte a szabadságát, csak miután kétszer megsebesült, ekkor fegyverezték le.

A labanczok Nagy László nevű kurucz hadnagyot vágták le heted magával. Megjegyzendő, hogy e gyilkosságnak is Ocskay volt a mestere. Sajátkezüleg gyilkolta le e kuruczok nagy részét; de már akkor, a mikor azok fogva voltak. Ilyen gaz pribék volt Ocskay, leginkább szerette volna a többi foglyot is lekonzolni Bokros ezredessel együtt; mert Bokrost, a ki az ő régi ezredét kapta, személyesen gyűlölte, a többi kurucz huszárra pedig azért fenekedett, mert azok az ő régi kurucz huszárai voltak, a kik nem követték őt a gyalázatba, vagy már vissza szöktek tőle az árulás zászlaja alól.

Most hát az összes foglyokat fel akarta konzolni; a gaz árulóból így tört ki a megdühödött s régi gyilkos; de Pálffy kemény szavakkal tiltotta el minden további gyilkos-

lástól Ocskayt, a kurucz Bokros ezredes pedig megpirongatta a labancz fővezér:

— No, hiszen, kegyelmed is ehül vigyázott magára!

Saját hazáját pusztítja a pribék ezredes.

Ujvár alól csakugyan szégyen szemre, csúfosan kellett elvonulnia a dölyfös Heisternek. Vagy 1200 németje beleharapott az ostrom alatt a sárga földbe, más 600 betegen, sebesülten feküdt és pusztult. De rendithetetlenül állott a bástyákon a kurucz-őrség, sőt a vakmerő Beleznay őrnagy éjszakánként 25—30 huszárral is bevágdatott a totyakos németek táborába, ott sokat levagdalt, de ilyenkor nagy volt a riadalom is a német között, nem nyughattak a kurucz portyázóktól. Egy ízben Vajda András ezredes, Ocskay Sándor alezredes és Beleznay őrnagy 800 válogatott huszárral törtek be az ostromló táborba, épp a melyik oldalon a labancz magyarok táboroztak Ebergényi tábornok és Ocskay László vezérlete alatt. Sokat levagdaltak közülök és ekkor a hű, vitéz Ocskay Sándor ismét szemközt került az áruló László bátyjával. Ez is éjszakai támadás volt. Sok labanczot, sok németet levagdaltak a fűgő kuruczok . . . Utó-

végre is Heister uramnak, a fő-fő tábornagynak csufosan kellett elvonulni Ujvár bástyái alól, melynek vitéz védői fényesen diadalmaskodtak.

Ekkor Heister tábornagy dühében az érsek-ujvári kudarcz miatt, a felső várme-
gyékre vetette erejét. Megfelelően foglalkoz-
tatta Ocskayt is. A ráczokat és az Ocskay-
féle lovasokat száguldoztatta a tábora előtt:
falvakat rabolni, égetni. »Saját hazáját kellett
tehát pusztitania a lelkét, hitét eladott pribék
ezredesnek. Hozzája méltó nemes feladat,« —
mondja Thaly Kálmán mester.

Ocskaynak már ekkor szörnyen lefogyott
a regimentje, másfélszáznál alig becsülték
többre a katonáját. Mégis hetvenkedett a bán-
nal együtt, hogy így fogják el majd Bercsé-
nyit, úgy fogják el majd Bercsényit; de Ber-
csényi megvetőleg csúfolódott velök, úgy-
mond:

— Hallom, Pálffy mondja: felkeres, és
Ocskay nyelvel, hogy ő fog el engem. Eltárad
Pálffy, ha sokat üz; Ocskay kutya, — engem
nem mar!

Nem is marta meg Ocskay Bercsényit,
sőt kis hiján mult, hogy magát Ocskayt nem
fogták el Korponánál a jász-huszárok. A pri-
békjeit, ráczjait jól megvagdalták, maga pedig
úgy elszaladt, hogy még a kalpagját is elhul-

lajtotta . . . Ezuttal harmadizben forgott Ocskay abban a veszedelemben, hogy a kuruczok majd elfogták.

De cselekedett Ocskay ezenközben oly gazságot is, a mi miatt még a vad, rabló ráczok is rátámadtak. A ráczok egy kurucz huszárt fogtak el. A ráczok megkimélték a kurucz vitéz életét, midőn azonban Ocskay meglátta, megösmerte egyik régi kurucz katonáját és ekkor a hadijogok értelmében kegyelmet nyert rabot, a ráczok kezében főbe lötte . . . E miatt támadtak Ocskayra a ráczok. Tehát még a vadráczban is több becsület volt, mint Ocskayban, a kinek külömben a rablást, a gyilkolást illetőleg méltó fővezére volt a durva Heister, a kit azonban Bercsényi és az időközben megjavult egészségű öreg Bottyán oly móresre tanítottak, hogy a durva, kegyetlen osztrák fővezér, tél közeledvén, örült, hogy épen vihetze az irháját a bécsi téli kvártélyába.

Azonban az árvá magyar népnek sok helyt nem volt kvártély. Felperzselte a német . . .

Ebből az időből megemlíthető még, hogy a pribék Ocskay egy szabadjára bocsátott kurucz vitéztől többeknek üzent a kurucz táborba. Bercsényinek azt izente, hogy azért lett labanczczá, »mérthogy ő neki is oly bő-

ven, mint másoknak, nem adtanak köztünk jószágot.«

Nagy igazán mondja Thaly:

— Ocskayhoz méltó méntség!

Ocskay Sándor öccsét és Elek Zsigmond őrnagyot, egykori kedvenczét, pedig arra biztatta, hogy csapjanak fel ők is labancznak. De a két derék megvetette a gaz ajánlatot, az volt reá a válaszuk, hogy a hol az Ocskay pribékjeit karddal érték, még keményebben vagdalták a latrokat . . .

VIII. FEJEZET.

Ocskay a szerződés ellenére rabol.

Pálffy gróf vitéz védelem után foglalta vissza a kuruczoktól családi várát, Bajmócz várát. Éjszaka lecsapoltatta a sánczárók vizét, és midőn másnap a várkatonák látták a kiszáradt árkot, kétségbeestek és követelték a vitéz védelem után a vár feladását. Marsinszky őrnagy, várparancsnok, ezt előbb megtagadta; de ekkor erőszakosan kényszerítették a katonák a vár föladására. Marsinszky a fegyveresen való szabad elvonulást kötötte ki. Ezt a bán meg is adta. Kocsit rendelt Marsinszky és felesége alá utlevéllel és podgyásszal engedte el őket, — de ime a galád Ocskay mivel mocskolta be újabban is a lator becsületét? Felcsapott zsvány vezérnek, pedig Pálffy bán éppen Bajmócz alatt akasztotta a nyakába a császár által adományozott aranylánczot, a lovagi jelvényt . . . Ocskay iziben föl is szentelte azt, bebizonyította, hogy a császár aranylánczára nemcsak a hazaáruló, de az utonálló zsvány is érdemes.

Ugyanis régi haragosát, a vitéz Marsinszky őrnagyot lesbe küldött pribék huszáraival, a szerződés ellenére megtámadtatta és mindenéből kiraboltatta. A kifosztott szegény őrnagy, ingben, lábravalóval, födetlen fővel, mezitláb fordult vissza Bajmóczra és ott a várkapu előtt tiltakozott a Pálffy által adott hitlevél ilyen rut megszegése ellen. De hiába kéreczkedett a császári tábornagy színe elé, oda nem engedték be; még a császár tisztjei is az aranylánczos rablóvezér, Ocskay pártjára állottak és a kifosztott vitéz főtszert német katonákkal kísértették el a vár alól . . .

Ebből is látható, hogy ez a két gazember, Pálffy és Ocskay méltók voltak egymáshoz. Mind a kettőnél csiri-biri dolog volt a hitszegés, az eskütörés, az árulás.

Egyébként a végleg elaljasult Ocskay már nyakig sülyedt az erkölcsi mocsárba. Irott levelei maradtak fent, melyekben vakmerő hazugságokkal kábitgatta és csábitgatta a kurucz várak kapitányait az árulásra és várfeladásra, de verte is az Isten ezt a bitangot. «Katonái közül alig maradt meg valamely, — mind viasszaszöktek a kuruczokhoz.»

Nem minden kurucz Ocskay-fajta.

Winkler, Czelder Orbán, a két vitéz hajdu ezredesek bizonyították be, hogy nem minden kurucz Ocskay-fajta. Őket is akarták fenyegetéssel, ígéretekkel, arannyal a szent ügytől eltántorítani, de a csábítás megtört a jellemőkön, a hazaszeretetükön.

Az Ocskayak, a Thurócziak, a Pongrácz Gáspárok csahos áruló bandájával szemben aranytisztán ragyogva sorakoznak a Bottyánok, Eszterházy Antalok, Ebeczkyek, Berthóty Istvánok, Winklerek. Czelder Orbánok, bérci Balogh Ádámok, Beleznaiak . . .

Ámde ütött az áruló végórája is. Már közeledett az 1710-dik esztendő is, a melynek az első virradását csak néhány nappal élte túl a mi fekete lelkű hősünk.

Ocskay, mint farsangi látványosság.

Ocskay Lászlót Thuróczy áruló kurucz ezredes czimborájával Bécsbe parancsolta József császár. Még előbb azonban a császár ur arany lánczos lovagja ismét egy orgyilkosságra vetemedett. Szörényi Ferencz kurucz kapitány fogolyként került elébe s midőn őt Ocskay meglátta, menten felösmerte régi vitéz kurucz

hadnagyát, a ki ellen annyira földühödött, hogy pisztolyából agyonlőtte az összekötözött, védtelen hadifoglyot . . .

Ez a zsivany, rablógyilkos, a császár nagy aranyérmes kiváló ezredese ezután vonult fel Bécsbe, ahol is, mint „farsangi látványosságot” bámulták a németek, a kiknek a tubákos orru fejétől, az ugynevezett császártól huszezer rhénes forintról szóló utalványt pumpolt ki ez a szájas betyár és azt a császári főpénztárnokkal ki is fizettette oly czímen, hogy majd a császárnak huszárokat vásárol ezen a vérdíjon.

Ez ugyan csak hazug szó maradt . . . De az igaz, hogy még a kezét is megcsókolta Ocskaynak az a vendégfogadás, a hol szállva volt; mert naponta 2—300 kíváncsi vendég is sereglett és költekezett a vendégfogadóban, csak hogy a legérdekesebb farsangni látványosságot, — „Rákóczi kihamvadt villámát láthassák.”

Ocskay Sándor és Ocskay László.

Ocskay Sándor, a László testvér-öccse volt az, a ki Bercsényi Miklóshoz levelet írt.

«Ez iránt is kérem alázatosan Excellenciádat, hogy sokan megismervén magok vét-

köket, Eszterházy József és Ocskay László hadából — az kik azelőtt más regimentekben itt köztünk voltak, — ide a regimentben (Géczy Gábor huszárezrede) jönnek, itt lévén nagyobb kedvök szolgálni: azokat ne költésék kil-kit maga (régi) regimentibe visszaadunk Exciád grátiája járuljon ez iránt is hozzánk, — gyűjünk egy kompániát labanczságbul együtt katonaságból . . . » Tehát — ugyanond Thaly — az Ocskay Lászlót odahagyott szökevényekből ennek saját testvére alakita egy külön századot a Bercsényi—Géczy-féle hires huszárezredben és Ocskay ismét odáig juta, hogy a pénzzel, erőszakkal toborzott ezredéből tisztek, közvitézek a kuruczokhoz szöktek. Alig marada ismét kétszázad magával, mert annak is hire terjedt, hogy az Ocskay labancz regimentet a Rajna-melletti hadakhoz fogják kiparancsolni.

Ocskaynak már zászlótartója sincsen elég.

Ocskay László már ezt a szégyent is megérte. Négy zászlaját Árva várában tette le, mert nem volt elég embere. Igen bánta a hitszegését, a maga katonáitól félt, hogy el ne vigyék a kuruczok közé. A saját katonái így

beszéltek egymás közt, ha a kuruczok oda-jönnének: «magok segitenének a németeket verni.»

Ucskaynak egy-egy századában alig volt már ötven embere. Ennyire szétzüllött az árulónak egykori híres ezrede, pribékek némely részét is erőszakkal fogdos-tatta össze.

Ocskay fölverte Füleket.

Pribék Ocskay Lászlónak a császár se-regében nem volt dicsősége. Inkább rablásra, pusztításra, védtelen honfitársainak a sanyar-gatására használták fel. Másfél évi labancz-kodása alatt nem cselekedett semmi jeles haditényt. A hajdani gyujtogató tatárokkal aljasodott egy sorba a híres vitéz. Füleket is fölverte. Még a szegény francziskánusoknak sem engedett a hős Ocskay . . . Ilyen kor-mos kézzel, rabló szatyorral vitézkedett Ocs-kay László császári ezredes a saját hazá-jában.

Hanem a Vajda László huszárai ismét elragadták Ucskaynak tartalék pribék száza-dát. Kit levágtak a pribékek, kit rabul hur-czoltak Ujvárba a tisztjeikkel együtt. Rabul

vitték Ocskay régi bizodalmas czimboráját, Kovács Marczi századost is a Ritschán tábornok fiával együtt

Ocskay kifecsegi a császáriak terveit.

Egy Wedekindt nevű császári kapitány szökött át a kuruczokhoz. Ez a kapitány sok nevezetes hirrel szolgált Bercsényinek az éjszaknyugat-magyarországi császári hadak erejéről; sőt Ocskay fecsegése következtében egy nevezetes tervét is leleplezte Heisternek. Ocskay ugyanis szokása szerint, hogy mi csoda nagy bizalmasa Pálffynak, kifecsegte, miszerint Pálffynak levelet irt Heister, tudatván, hogy nyolczezer főnyi, leginkább ráczsereggel a Szepességbe tör be . . .

Bercsényi nagy hasznát vette az Ocskay fecsegésének, idejekorán biztosította Lőcsét, Kézsmárkot, Szepesvárát . . . A jellemtelen Ocskay tehát nem kimélte még a keresztapjának, Pálffy bánnak a titkait sem. Mióta ugyanis Ocskay a Pálffy csábitgatására hitét szegte, a kuruczok a Pálffy uram keresztfiának is nevezték az árulót.

Öreg Bottyán és Berthóty István halála.

Két hű vitézt, két kiváló kuruczvezért temetett el a haldokló 1709-dik esztendő. «Az szegény Bottyán vak sógor béhunya az másik szemét is. Isten irgalmazzon neki . . .»

A kuruczság győzhetetlen, katonák és a nemzet előtt legkedvesebb, a császáriaktól méltán rettegett vezérét vesztette el az öreg vezérben, a kit az ellenség fegyvere sohasem győzött le, most legyőzte az iszonyatos döghalál, a mely a következő 1710-dik évben fő megbuktatója volt a nemzeti mozgalomnak.

Az öreg Bottyán utolsó perczéig buzgólkodott a szent szabadság ügye mellett. Előbb az Alföldön verte szét a ráczokat, majd a dunántuli kuruczokba öntött megjelenésével bátor bizalmat, sőt még halála napján sem nyughatott ez az önzetlen nagy hazafi. Hirét vette, hogy Hatvanban árulást szitanak némely pribékek. A halálos ágyából hintójába vitette magát, Hatvanba hajtattott, kemény vizsgálatot tartott, a főczinkosokat vasba verve küldötte Eger várába. Széttiporta az árulást . . . Este 8 óra tájban pedig béhunya az másik szemét is az (félszemű) szegény Bottyán vak sógor. Isten irgalmazzon neki. Nemzete jó szolgáját vesztette ő kegyelmében és te magyarom, ha az öreg apó nevét hallod, meg-

érdemli, hogy fohászkodjál nemes, nagy emlékéért az Istenhez; mert ritkán teremtetett még ilyen hű magyart, a milyen az öreg Bottyán ur volt.

Az apónkívül a Rákóczi-kornak még egy másik kiváló katonája halálozott el ezen szomorú esztendőben. A hűséges és vaserélyű Berthóty István brigadéros, Ujvárnak hős parancsnoka és védelmezője. «Fulladásban holt meg», alig hat hétre, hogy „Bottyán apó lehunyta a másik szemét is.

Érsek-Ujvárát hadinéppel, hadiszerekkel, élelemmel gazdagon telve hagyta maga után. Még megérte a derék Balogh István huszári brigadéros csáposi győzelmét, a hol is Baloghék a császári seregben legvitézebbnek tartott, válogatott vitéz Szavojai Jenő-féle dragonyosokból vagdaltak le kétszázon felül, a mellett a megterhelt társzekereket is fogyták nélkül hajtották be a vár piaczára a vitéz kurucz huszárok.

Hirek Ocskay elfogatásáról.

Heister és a kuruczok állandóan viaskodtak az éjszaknyugati megyékben. Szécsényt is elfoglalta Heister, majd ostrom alá vette a vitéz Czelder Orbán által védelmezett Lőcse városát is, de bizony annak a falai alól csúfos kudarczczal kellett távoznia. Minden támadását visszaverték a lelkes vitéz védők. Nem is annyira a német, mint inkább a pestis volt ezen esztendőben a kurucz hadaknak legnagyobb veszedelme. Mindezeknek daczára a havas deczember a seregeknek is meghozta a várván-várt téli pihenőt. Ocskay ekkor a német tábornok engedelmével távozott a téli kvártélyból. Pozsonyba kászalódott pénzért, az ezrede új mundérjáért és készülődött néhány hétre Nyitrába és a családja látogatására, fekvő birtokai megtekintésére.

Két bizodalmas pribék társa és barátja, Trencsényi István őrnagy és Szeredy Pál hadnagy kísérték, a mintegy ötven főre tehető testőrszázadával. Ez 1709-ben, deczember havában történt, Ocskay nagy gyorsan igyekezett Vág-Ujhely városába, hol nejével, gyermekeivel találkozott.

Már ekkor hire terjedt, hogy Ocskay Lászlót elfogták. Egy galgóczi zsidó beszéde után a labanczok úgy rebesgették, hogy a kuruczok kezére került Ocskay, ellenben a

kuruczok meg azt mende-mondázták, hogy
»Ocskay Lászlót a császár fogatta el, és
»Pálffy János Ocskayval együtt Bécsben áres-
tom volnának.«

Egyik hír sem volt igaz; de a halálos
bosszu angyala már ott lebegtette szárnyát az
áruló feje fölött.

IX. FEJEZET.

Az Ocskay karácsonya.

Vad karácsouy volt az Ocskay karácsonya. Vág-Ujhelyen, a családi körben majd megölte az unalom. Azért a pribékjeivel, a dorbézőlő czimboráival kilátránkodott az órányi távolságra fekvő Ocskói várkastélyába, és hol itt, hol a szomszéd Verbón, a jótéle Révay urakkal dorbézőlta át a szent ünnepi napokat. Biztonságban érezte magát. Kurucz nem portyázott ezen a tájon. Minden irányban császári őrségek, várak biztos vonala nyugtatta Ocskayt a netalánvaló meglepetés ellen.

Az Ocskay László részeg pribékjei karácsony éjszakáján is lövöldöztek. Így ünnepelték a szent ünnepet. Pedig a szű perczegtette már a mestergerendát és ripegtek-ropogtak a butorok. Nem ügyeltek e jelekre a dőzsölő pribékek, nedig a babonások szerint a halál angyala környékezi az olyan házat, a hol ily jeladások történnek.

Kicsoda volt Jávorka Ádám?

Az Ocskay szülőföldjén született Jávorka Ádám is. Igen fürge, vitéz, kalandos főhadnagy

volt Jávorka Ádám. Szolgált Ocskay alatt is mint hadnagy. Akkor még nem adta el az üdvösségét Ocskay, utóbb a Bercsényi huszárezredében jeleskedett, mint tiszt. Noha fiatal volt, oly kitűnő főtisztok is megbecsülték és barátkoztak vele, mint a hős Beleznay János őrnagy ur.

Diákos ember volt Jávorka Ádám. Iskolákat is végzett. Thaly Kálmán ilyen szépen jellemzi: igen jellemes, emberséges, józanéletű és vallásos ember volt; a mellett természetédeli, szálás, erős, szellemére pedig merész, de eszélyes, hidegvérű, leleményes elméjű, s fölöttéb kemény katona Jávorka Ádám . . .

Ennek a jellemes, fiatal katouának nevezetes szerep jutott Ocskay László sötét élet-történetében; mert a sors Jávorka Ádám főhadnagyt rendelte ki Ocskay László büntető osztorául. Jávorka Ádám volt az a vitéz, a ki birái kezére adta az ördögi lelkű brigadérost.

Milyen madarat akart fogni Jávorka?

Hiába állították ki a császáriak az istrázsákat. Hiába telepedtek meg némelyik vármegyébe. A kuruczok kémjei ki s be jártak közöttük. A földnépe volt a kuruczsnak a leghüségesebb kémje. Ime azt is megtudták az érsekújvári kuruczok, hogy Ocskay ocskói várkastélyában tivornyázik . . . Ezt tudva villant meg a merész gondolat Jávorka főhadnagya lelkében és mivel máskor is szokása volt a portyázás, néhány vitéz huszárával a kint való portyázásra engedelmet kért a várparancsnoktól. Jávorka Adám harmincz vitéz huszárral, 1709-ben, deczember hónap 29-én lovagolt ki a várból. A bajtársai sok szerencsét kívántak a kalandos vitéznek.

Szluha Ferencz újvári praefectus és főhadi pénztáros még ablakot is nyitott az ösmert vakmerő kalandosra és tudakolta:

— Hová igyekezik kegyelmed Jávorka?

— Madarat fogni, uram! Jávorka mindig kész volt a tréfálkozásra. Új esztendőre egy ritka madárral: Ocskay Lászlóval akarok kedveskedni az újváriaknak . . .

Már erre Szluha is elnevette magát és így tromfolt vissza a vakmerő hadnagynak:

— No, ha azt a derék madarat meg fogja Kegyelmed, jó egy néhány aranyat adok!

Jávorka koldús ruhába öltözik.

Jávorka Ádám az ösmert vidéken egész észrevétlenül kalauzolta keresztül a császári őrségek között a huszárait, bizonyosan a vadak által vert erdei és mezei ösvényeken haladtak és meglopták az éjszakától is az édes álmot. De hiába törekedtek, gyötrődtek már deczember 31-ikén Ucskó körül leselkedett Jávorka és itt a kurucz érzésű parasztoktól megtudta, hogy Verbó városában, a Révay urak kastélyában duhajkodik Ocskay.

Ekkor a vakmerő vitéz főhadnagy koldus ruhába öltözött. Huszárait az erdőbe rejtette és maga 1710-ben, január első napján átballagott Verbóra, sőt bemerészkedett még a Révay urak palotájába is, ahol Ocskayék éjt-nappalt egybefogva tivornyáztak a legnagyobb fajtalanságokat üzve . . . Jávorka még a mulatozók közé is besomfordált és Ocskaytól is koldult alamizsnát. De a mámoros Ocskay nem ösmerte fel a rongyos koldusban a tüzes szemű fiatal kuruczot, egykori hadnagyát, a ki bántatlanul távozott a bünbarlangból; már ekkor tudta, hogy csak a déli lakoma után lovagol haza a mámoros pribék vezér a pribékjeivel. Jávorka azután ehhez képest rendelkezett. Fölkereste az erdőben a huszárjait. Ledobta magáról a koldusrongyokat.

Ismét felöltözék a daliás kurucz hadnagynak. Farkasbőr takarta a széles vállát. A sastollán végig-végig rezdült az északi szél.

Ucskó közelébe lovagoltak a kurucz huszárok. Jávorka a bokros dombok megett, a zuzmarás ligetekbe berkekbe, állította ki a lesekét. A kezét a kardmarkolaton nyugtatva várták, lesték a huszárok a «madarat», Ocskayt . . .

Hogy szokott mulatni Ocskay ?

Vitéz Jávorka Adám koldus ruhában azt is kitapasztalta Verbón és Révay urak példájában, hogyan szokott mulatni Ocskay.

Bizony nem császári ezredeshez illőleg, hanem mint a haramiavezér. Pribékjeivel a a község lányait hurczoltatta a kastélyba, nemcsak maga tánczolt, paráználkodott, fajtalanzkodott a szegény áldozatokkal, hanem a részeg, megvadult katonáit is rájuk uszította.

Harsogott a zene. Patakzott a bor. Kurjongattak a pribékek. Ocskay duhajkodott a legvadabbul, mint a ki a vesztét érzi A legszebb lányokat ő erőszakolta irgalmatlanul. A kétségbeesett, a megfertőzött hajadonok, fiatal asszonyok jajsikoltása kihallatszott még a vastag falak közül is. Sikoltoztak. Ocskay és az Ocskay pribék hada nem ösmerte az irgalmat . . . Karácsonytól ujesztendőig éjszaka, mint nappal így fajtalanzkodott, így dőzsölt Ocskay; mert így szokott Ocskay László mulatni . . . Karácsony éjszakáján még a karabélyát, pisztolyát is kilövellőzte Ocskay. A vad mulatozásban is megtölteni, elfelejtette pedig nagy veszedelme származott abból.

Itt a kurucz.

Már alkonyodott, midőn Ocskay a verbói vad tivornyából haza indult a szomszéd Ocskába. Trencsényi István őrnagy, Szeredy Pál hadnagy kedves tisztjei és ötven lovas pribékje kísérték, de még most is félrészeg volt a martalócz csapat. Kurjongattak és Jávorka főhadnagy Ocskayval együtt elengedte a rejtek helye előtt a pribékeket. Ocskay betöretlen fiatal paripán begyeskedett.

De a torkán akadt a pribéknek a kurjongatás, a szilaj nóta, a mikor Jávorka a lesből előugratott és kiáltására a huszárai is előugrattak.

Halálra rémült a sok pribék. És halál-ijedten orditották:

— Itt a kurucz!

Megösmerték a rettenetes ujvári kurucz huszárokat. Igyekezett mind menteni az élet, de nem a fegyverében bizva, hanem a futásban keresve az üdvözülést.

Legelőbb az Ocskay két kedves tisztje nyargalt el. Jó lovuknak köszönhatték, hogy megmenekültek; mert mintegy huszonöt-harmincz pribéket mindjárt ott a leshelyen lekonzoltak a Jávorka kemény vitézei. Szerencsés volt az a pribék, a melyik sebhely nélkül menekült; mert még maga a híres Ocskay László

is sarkantyuba kapta a lovát és vele is meg-
esett az a szégyen, hogy megszaladt egy fia-
tal kurucz hadnagy előtt; noha egykor oly
vitéz volt, még a győzhetetlen hirű Bottyán
Jánossal is ki mert állani.

Most pedig egy fiatal kurucz hadnagy
elől szökött meg a híres Ocskay és talán, ha
a lova nem oly tanulatlan, közeli kastélyát ei-
s is éri, meg is menekül . . . De így mennél
inkább sarkantyuzta a paripáját, a tanulatlan
ló annál inkább megbokrosodott és Jávorka
hadnagy utólérte.

Eppen a kastélykert alatti mezőn csaptak
össze. Bezzeg jó lett volna most a töltött
pisztoly; de hát a karabélyt, a két pisztolyt
még a Karácsony éjszakai vad mulatságon
kilőtte Ocskay; így a töltetlen fegyverrel
hiába fenyegette Jávorkát, hisz Jávorka a töl-
tött fegyvertől sem szokott soha megijedni.

Jávorkánál volt ugyan töltött fegyver,
de nem lőtt Ocskayra. Élve akarta elfogni Ocs-
kayt. Azért az áruló mellé ugratott és kardjá-
val keresztülvágott az áruló fején. Ocskay
karabélyával fődözte a csapást és így a kard-
vas koponyája helyett az orrát, az arczát vágta
ketté. Véibe borult az arcza. Még a kezére is
kapott egy újabb vágást, majd az egyik ku-
rucz huszár a csákányával ütötte fejbe. Ek-
kor bukott le a nveregből. Jávorka két lová-

szával együtt fogta el és a véres Ocskayt felkötötték a lóra, miután hamarosan a véres arcát, kezét is bekötötték.

Aztán sebes vágatva indult a kis kurucz csapat Ujvár felé. Jávorka három futárt is küldött előre a várba jelenteni, hogy viszik már Ocskay Lászlót; de az Ocskay egyik elfogott lovászát meg Vág-Ujhelybe; Ocskaynéhoz küldötte, hogy adja hírül az asszonynak férje rabságát, hátha tehát valamit a rab érdekében.

Ocskay csábitgatja Jávorkáékat.

Miközben Ujvár felé lovagoltak, a gaz Ocskay Jávorkát és a katonáit is meg akarta tántorítani. Hitszegésre csábitotta őket, hogy ha szabadságát visszaadják, labanczoknak csapnak, ekkor urrá teszi őket. Duskálhatnak az aranyban. Még császári tiszteknek is megtéti őket . . . De midőn látta, hogy fényes ígéretével nem vesztegetheti meg a becsületes, a hű Jávorkát, ekkor esküdözött, hogy százszor is megbánta már a labanczságát. Most már éppen vissza is akart térni a Rákoczi hűségére, csak az ezrede fizetését és a mundér szállitmányt akarta még a császáriaktól átvenni és elhozni . . .

Jávorka megtette a gaz hazudozásokat; csak Ujváron jelentette, hogy Ocskay miként csábitgatta az árulásra és miként akarta megvesztegetni őket.

Régi kurucz nóta az Ocskay elfogatásáról.

A kuruczok még versbe is szedték az Ocskay elfogatását. A tárogató zengő danája mellett dalolgatták ezt a dalt a nyalka kuruczok.

„Jávorka pediglen paraszti ruhában. —
 Egynihány vitézzel csak bétör házában.
 „Héj Ocskay László! a nagy dobzódástúl
 Kelj föl immár, — érted eljöttünk Újvárbúl? . . .
 Vérünk árulója, most add meg magodat!“
 — Fölkele Ocskay: de fegyvort ragadott . . .
 Kiverik kezébül, s úgy homlokon vágják —
 Vér elborította mind a két orcáját,
 Viszik már, viszik már kötve paripára
 Nyargalton-nyargalvást viszik már Újvárba.“

A kuruczok agyonakarják verni Ocskayt.

Jávorka kis csapatával január 2-dik napján, délután 2 órakor kísérte be Újvárba a fogoly Ocskayt. 1708 ban még mint hős brigadérost tisztelegve ünnepelte e várban a katonaság. Most pedig a hogy hire futott a várban: »itt hozzák, itt hozzák az Ocskay Lászlót!« a vár összes katonasága az utcákra, a piacra rohant. Hajduk, gránátosok, pattantyusok, huszárok, dragonyosok szitkozódva, zugva tódultak az átkozott áruló felé. Agyon akarták kövezni a »pribék« Ocskayt. Egész megvadulva orditozták a katonák:

— Karóba! kerékbe! akasztófára vele!...

A diadalmas Jávorka Ádam kis lovas csapatával alig menthette meg az agyonkövezéstől a vitézektől gyűlölködő, átkozott, szidott, mocskolt »pribék« Ocskayt, a kit a várparancsnoki épületbe kísért a katonák ujongása és fenyegető orditozása közt.

Isten hozott, császármadár!

Csajáthy várparancsnok épp nagy ünnepi lakomát tartott ekkor. Ugyanazt az Ebeczky István vitéz brigadéroszt és bejövetelét ünnepelték az újvári bajtársak, a mely brigadérossal Ocskay kurucz vezér korában mindig versengett. A fényes lakomán a várőrség tisztikarának színe-java részt vett. Ott voltak: Balogh István brigadéros, báró Limprecht ezredes, Pottenstein tüzérparancsnok, a törzstisztek Beleznay János és Ocskay Sándor uraimékkal együtt.

A nagy zugásra az ablakhoz siettek az urak. Mindnyájan örvendeztek: midőn meglátták a derék Jávorkát a megkötözött kezű, bekötözött fejű pribékvezérrel, csak a fiatal Ocskay Sándor szomorodott el, hisz neki mégis véreből való vér volt ez a gonosz.

Jávorka kísérte fel a palotába, ottan is a nagy ebédes házba Ocskayt. Jávorka tisztelt a várparancsnok előtt és bemutatta a fogoly Ocskayt.

Csajághy csufolkodva köszöntötte Ocskayt.

— Isten hozott, császármadár! rég kívántam már látni egy ilyen császár madarát!

Mintha csak tört szurtak volna a kevély

Ocskaynak a szívébe, oly zokon esett lelkének ez a szó; sőt még méltatlankodott is.

— Mit gunyolódik kigyelmed? Jobb bizony, ha borbélyt hivat, a ki sebeimet bekötözzé és meggyógyítsa!

Epés ember volt Csajághy. Ocskayval még a korábbi időkből gyűlölködtek ők; hát kitört belőle az indulat és így förmedt Ocskayra:

— Majd hivatok én néked olyan borbélyt, a ki úgy meggyógyít, — semmid sem fáj többé! . . .

Ocskay most már nyíltan láthatta a sorát, hogy ilyen szavak után mi végeztetik reá.

Vitéz Jávorka Ádámnak szives-örömet fizette ki ezért »az madárért« Szluha főhadbiztos uram a tréfából ígért pénzt. Száz kemény tallért fizetett a »császármadárért« Jávorka főhadnagy uramnak, a kit még Rákóczi fejedelem is különösen kitüntetett. Századosi rangra emelte és a vitézségi érdemrenddel is feldiszitette ezt a derék vitézt.

X. FEJEZET.

Ocskay a birái előtt.

AZ új esztendő második napján már a birái előtt állott a pribék Ocskay. Hazudozásával, tagadásokkal, a császárnak fogadott hite újabb megszegésével ügyekezett tudván levő bűneit és árulását enyhíteni, rongy életét megmenteni.

Teljesen megtört, még a férfit jellemző bátorságát is elveszítette ez az áruló. Hamisan esküdözött. Újabb hitszegés árán próbálta életét kikoldulni. Annyira vetemedett, hogy nyilván, mindenek hallatára megtagadta hódolati kötelességét József császárhoz, és sok nagy esküvéssel, átokkal megint önként hűséget fogadott Rákóczi fejedelemnek s a szövetszövetkezett magyar haza rendéinek.

Orczátlanul hazudozott és esküdözött, hogy ha őt Jávorka el nem fogja, akkor maga érzését követve is visszajött volna a kurucz zászló alá.

Azonban a hadbirák kettétörték a pálczát feje fölött. A halálsárga, teljesen lealjasodott, még a férfias bátorságából és szilárdságából is kivetkőzött, a kegyelemért térden

csuszkáló Ocskaynak a börtönébe hangzott a felzendült ujvári hadi nép zugása, viharos kiáltozása :

— Adjátok ki az áruló Ocskayt! Elevenen kell karóba huzni! Kerékbe kell törni! Vashorogra kell akasztani! Hadd pusztuljon a kinok kinjával el! Adjátok ki az áruló Ocskayt! Majd elbánunk mi ő kelmével! . . .

Igy kiáltozott a kardját, puskáját csörgető hadi nép, mely leginkább szerette volna darabokra vagdalni Ocskayt. És a daliás Ocskay verejtékezve hallgatta ezt a rémletes zugást . . .

Csajághy várparancsnok mondotta ki a hadbiróság ítéletét a bűnös Ocskay előtt. Halálítélet volt ez. Így hangzott :

— Ocskay László, mint urának, hazájának, nemzetének és a conföderationak árulója, sokszoros hitszegő és nyilvános pártütő, e napnál világosabban megbizonyosodott iszonyu bűneiért, önnönmagának méltó büntetésére s másoknak rettentő példájára, — elevenen való karóbahúztatás által végrehajtandó halálra kárhoztatik.

Ocskay László kétségbeesve, siránkozva esküdözött, kuncsorgott a kegyelemért. Pedig mig virágjában volt, nem ösmerte soha az irgalomszót. Most pedig e gyalázatos, kinos halál előtt abba vetette reménységét és vélte,

hogy mégis kegyelmeznek neki, ha felszóval hűséget esküdözik. Így esküdözött:

— Én már ismét a Rákóczi és az ország hive vagyok! Nem a császáré. Csak még most kegyelmezzetek! Nem oly ellensége leszek a császárnak, mint annak előtte voltam, hanem tizszerte nagyobb; kinek is ártalmára nem kis dolgokat fogok elkövetni s egyszersmind nevezetes módokat mutatok ellene . . .

Mindhiába volt az újabb hitszegése, az újabb fogadkozásai. Pribék Ocskay végőrája ütött . . . Mindamellet a karóba huzatás gyalázatos és gyötrelmes halálától megmenekedett. Csajághy brigadéros, ujvári főparancsnok, a vitéz és hű Ocskay Sándor kérésére és iránta való tekintetből, enyhítette a halálbüntetés módját. Pallos által való halált rendelt a pusztítására.

Ocskay Sándor még térdre is borult a főparancsnok előtt, míg ezt az utolsó kegyelmet kieszközölte. Ocskay László sirva köszönte édes vérének a jóságát és a hű vitéz zokogva ölelkezett össze az árulóval, midőn László testvért a siralomházból a piaczon felállított verpadhoz kísérték a báró Limprecht János ezredes uram töltött puskás, fölszegzett szuronyos gránátérosai. Szükség volt erre a töltött puskára és szuronyokra, mert más-

ként »izekre szaggatták« volna az áruló Ocskayt a feldühödt vitézlő rendek.

Az utolsó séta a vérpadig.

Megfújták a trombitások a gránátosoknak az indulót. Ocskay László zokogva bucsuzott el az iszonyu órában is hűséges rokonától, a kurucz Ocskay Sándortól. A fekete posztóval bevont dobót tompa hangon pörgette a dobos.

A kísérő gránátosok szuronyos fegyverrel oltalmazták az áruló Ocskayt az Ocskay látásán őriöngő katonák ellen, a kik magok akarták az áruló fölött a véritéletet végre hajtani . . .

Iszonyu volt ez az utolsó séta a vérpadig. A gránátérosok úgy erőszakoltak ki minden lépést előre. A halálsárga Ocskayt két francziskánus barát támogatta. Bármerre tekintett, sehol sem látott egy vigasztaló, résztvevő irgalmas arcot dühtől őriöngő katonák ezrei között, valamennyi átkozta, valamennyi vére kiontását követelte . . . Így foglalta versbe ezt a megdöbbentő jelenetet az egykoru kurucz poéta :

„Mikor rézdobokat megütték a vártán,
Mikoron a sipot megfújták a bástyán :
Akkor az piarczon álltak mind fegyverben, —
Kihozták Ocskayt, vasakkal terhelten.

Ott felzöndülének vitézek, hogy látták:

„Öld meg az árnlót! Hozzá! . . .“ azt kiálták.

S ha fejét nagy-hamar hóhér el nem csapja:

Testét vitézlő-rend izekké szaggatja.“

Ocskay a vérpadon szót emel.

A várpiaczáról sok ezernyi kurucz égő tekintete tapadt a vérpadra. Limprecht ezredes mégis valamennyire lecsöndesítette a vitézlő rendeket.

Midőn is Grassalkovich János hadbíró ur nagy fölszóval felolvasta az ítéletet, a mely szerint a főparancsnok kegyelmi jogánál fogva a pallos által való hóhér halálra enyhítette a karóba való húzást . . . a vitézlő rendek e miatt az enyhítés miatt is felzúdultak.

— Inkább kerékbe törték volna a hit-szegőt! A vitézlő rendek kiáltották ezt.

De Ocskay László még ekkor is remélt, hogy a vérpad aljában megmentheti rongy életét. Pedig már a hadbíró ketté törte a feje fölött a pálczát, e szókat kiáltván:

— Istennél a kegyelem! . . .

De Ocskay László még akkor is reménykedett, midőn már a hóhér is rátette a kezét. Bizakodott hajdan szerzett vitéz érdemeiben, a melyre való tekintetből, ha a császárt megtagadja, hogy majd kegyelmeznek neki a

kuruczok . . . Azért megállott a vérpadon. Körültekintett a látásán felhevült vitézeken. Intett, hogy szólni akar. Beszélt is. «Még itt a köztéren s a végső percekben is felszóval ismétlé, hogy a császár hűségéből kilép, és sok esküvéssel Rákóczi fejedelem s az ország hívének vallotta ujonnan magát!»

Körültekintett. Hosszan elmerengett a főparancsnoki palota felé . . . Halálra vált tekintettel leste a fehér zászló libbenését, a kegyelmi hir riadóját.

Mindhiába várt . . .

Most hát bus lemondással lépett előre a vérpadon . . . Tehát vége, vége mindennek . . . A halál eme pillanatában a nemesebb érzések lángjai, a tisztulás tüze az ő megrögzött, bűnös, czinkos lelkének a sötét kérgét is megolvasztották és legalább a végső perczeiben igyekezett szabadulni a salaktól, mely őt minden becsületes embea, igaz hazafi előtt átkozottá, gyűlöltté teszi, — és bucsúzni kezdett a körülálló tisztektől, közvitézlő rendektől.

«Bocsánatot kért mindnyájoktól árulásáért és ellenök elkövetett vétkeiért; sőt magába szálva, töredelmes bűnbánóként, megható beszédben intette őket: óvakodjanak a hazafi és nemzetárulástól, állhatatlanságtól; legyenek hivesek mindvégig urokhoz, hazájokhoz,

tanuljanak az ő szomorú példáján! . . . Azután pedig — írja Thaly Kálmán mester — letérdepelt és áhitatosan imádkozék.»

Ocskay László iszonyú halála.

A hóhér bekötötte az Ocskay László szemét. Még a tőkénél is imádkozott. A hóhér imádkozása közben sujtott először a nyakára . . . Rettenetes jelenet következett. A hóhér eltévesztette a csapást, elsőbb a gerinczcsontjába, a vállába csapott a palossal. . . Majd másodszor is hozzácsapott a palossal; de csak a harmadik csapásra bukott a földre az áruló véres, vergődő teste . . . Ekkor aztán a hóhér hozzája hajolt és véres palosával úgy nyiszálta el a gégejét . . .

Ilyen nyomorultan, iszonyú kinok között, rettenetes halállal pusztult el «a tűz fejedelme», — «Rákóczi villáma», a ki az örök gyalázatért, a midőn hazáját, nemzetét, fejedelmét, a szent szabadságot pribék módon elárulta . . . És mivel így hazaárulóvá lett, Ocskay László megérdemlette ezen iszonyú halált!»

Az Ocskay véres feje.

Az utolsó pallos csapással még nem volt befejezve az ítélet.

A kuruczok még karóra is huzzák az Ocskay-véres fejét. A Nyitra-felé tekintő bástya ormára dugták ki ezt a karót, hogy az Ocskay véres halotti feje, a felmeredt, a kinoktól és rémülettől megüresedett szemével még egyszer, utoljára tekintsen le arra a vidékre, a hol a hazáját elárulta.

Naplemente után temették el az Ocskay véres fejét a barátok templomában a bűnös testével együtt; de az újvári kuruczok verse fenmaradt a rémes jelenetről és a szomorú történetről.

Föltüzék a fejét a bástya fokára,

A mely néz Nyitrára, — egy nagy árboczfára.

— Már Ocskay László másoknak nagy példa:

Gonosz árulónak így lészen halála !

Lelkeket világon szélvészek kergetik —

Azután pokloknak lángjára vettetik.

TARTALOM.

ELŐSZÓ.

I. FEJEZET.

Ocskay László szülőföldje. 1. Az ötödszöri zászlócsere 2. Káplárból ezredesi méltóságra emelkedik 4. Vitézkedések és a jellembeli gyönge ség átka 6. Eszik, iszik, s aluszik virradtig Ocskay László 7. Oszkay párbajt viv Botthyán brigadérossal 8. Bécs kapuit döngetik 9.

II. FEJEZET.

Ocskay maga haszna keresése és sok táncza. 12. Csodákat mivel Ocskay 13. Ocskayt brigadérossá nevezi ki a fejedelem 15. Ocskay megsebesül 16. Ocskay elkényesedik 17. Ocskay, mint a fejedelem asszony diszörsége. 19.

III. FEJEZET.

»Tüzfejedelme.« — „Rákóczi villáma.“ 21. Ocskay felböszül 23. A nagyhirü Steinvillé ezred

pusztulása 24. Starenberg Ocskó várát fölégeti 25. Ocskay élelmessége 26. Ocskay hiányzik a Vág mentén 27. Ocskay Andrássy Istvánnal paczkázik 27. A wsetini vérontás 29. Ocskay pálczát tör az árulók fölött 29.

IV. FEJEZET.

Ihol jön a német, dalol erősen 31. A kiégett villám 32. A legszerencsétlenebb nap 33. Végzet-szerű átok 35. Ocskay brigadéros és az öreg Bottyán 37. Ocskay judáskodásai 39. Ocskay ellopja még az ezrede pénzétis 42. A fehér barát közvetítése 43.

V. FEJEZET.

Ottlyk György főudvarmester gyanakodik 45. A nyitrai aranygolyók és a rácok dúlása 46. Pálffy, Pyber és Ocskay, vagyis a három jó mamadár 48. Pyber püspök ebédje és a hü Bossányi János 50. „Isten ítéleti rajtunk! . . .” 51. Mint hajtá végre árulását Ocskay? 52. Pálffy bán és Ocskay összezsókolódnak 54. Pisztolylövés és a megzúdult huszárok 55.

VI. FEJEZET.

A pribék Ocskay további gazságai 57. Beresényi Miklós kegyelmi levele 60. Midőn labancz veri a labanczot 62. Labancz már Ocskay! 62.

Eskü a Zrinyi Miklós példájára 64. Az öreg Bottyán sirva sürgeti Ocskay üldözését 66. Beleznay őrnagy az első csorbát ejti Ocskay pribékjein 68. Ocskayt a németek is selmának tartják 69.

VII. FEJEZET.

Ocskayt a testvéröccse megkergeti 71. Négy ujbári híres vitéz esküje 72. Ocskay postán Bécsbe utazik 73. Három lovasnál több el nem mehetett 74. Ocskaynak sehol sincs becsülete 77. A régi gyilkos 78. Saját hazáját pusztítja a pribék ezredes 81.

VIII. FEJEZET.

Ocskay a szerződés ellenére rabol 85. Nem minden kurucz Ocskay fajta 87. Ocskay, mint tarsangi látványosság 87. Ocskay Sándor és Ocskay László 88. Ocskaynak már zászlótartója sincs elég 89. Ocskay fölverte Füleket 90. Ocskay kifecsegi a császáriak terveit 91. Öreg Bottyán és Berthóty István halála 92. Hírek az Ocskay elfogatásáról 94.

IX. FEJEZET.

Az Ocskay karácsonya 96. Kicsoda volt Jávorka Ádám? 96. Milyen madarat akart fogni Jávorka? 98. Jávorka koldus ruhába öltözik 99. Hogy szokott mulatni Ocskay? 101. Itt a kurucz! 102.

Ocskay csábitgatja Jávorkáékat. 105. Régi kurucz
nóta az Ocskay elfogatásáról 106. A kuruczok
agyon akarják kövezni Ocskayt 107. Isten hozott
császármadár! 108.

X. FEJEZET.

Ocskay a birái előtt 110. Az utolsó séta a
vérpadig 113. Ocskay a verpadon szót emel 114.
Ocskay László iszonyu halála 116. Az Ocskay
véres feje 117.

